

จิตอนาถา

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๓

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ เรามีธรรมเป็นที่พึ่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลารื้อ
คันธธรรมขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นผู้ค้นคว้า ยังไม่มี
ธรรมเป็นที่พึ่ง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ว องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม แต่ขณะที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชาย
สิทธิ์ตะถะ ธรรมะนั้นอยู่ที่ไหนนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสวงหาค้นคว้ามา ขณะที่ค้นคว้าอยู่เป็นอนาถา
เพราะไม่มีที่พึ่ง แต่ในปัจจุบันนี้เรามีธรรมวินัยเป็นที่พึ่ง เราเป็นอนาถาใหม่ เป็น เราเป็น
อนาถาเพราะจิตเราไม่มีธรรมใจ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารื้อคันธธรรมขึ้นมา
อนาถา ไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์ แต่ขณะที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา
แล้ว มีธรรมเป็นที่พึ่ง

“เธออย่ามีอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย จงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด” แต่ธรรมอันนั้น มันอยู่
ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรม
มาเป็นธรรมและวินัย เราก็บอกธรรมและวินัยนี้เป็นที่พึ่งของเรา แต่เราพึ่งไม่ได้เพราะ
เราเป็นคนอนาถา ที่เป็นคนอนาถาเพราะจิตเราไม่มีที่พึ่ง เราถึงพยายามค้นคว้าพยายาม
ชวนขวยเอา เราถึงต้องมาประพฤติกฎปฏิบัติกัน เพราะเราต้องการให้จิตเรา ให้หัวใจเราไม่
เป็นคนอนาถา

เวลาจิตเราเป็นคนอนาถานั้นน่าเห็นใจมากนะ ดูทางโลกเขา คนที่เป็นอนาถา เขา
ไม่มีที่พึ่งที่อาศัย เขาต้องเร่ร่อนไปของเขา เป็นความทุกข์ความยาก ถ้าเรามองว่าเป็นคน
อนาถา ย้อนไปสมัยโบราณนะ สมัยเมื่อยุคหิน ยุคน้ำแข็ง ไม่มีที่พึ่งที่อาศัยเพราะคน
โบราณไม่มีที่พึ่งที่อาศัย เขาอยู่ในถ้ำกัน ยุคน้ำแข็ง ยิ่งพอยุคไฟยุคต่างๆ ยุคสัมฤทธิ์ คน

รู้จักสัมฤทธิ์รู้จักต่างๆ รู้จักไฟ หล่อหลอมไฟ มันก็ปลุกที่อยู่อาศัยกันได้ แต่เขามีของเขา เป็นผลของวิญญู

จิตก็เหมือนกัน เวลาจิตมันเวียนตายเวียนเกิด จิตมันมีที่พึ่งที่อาศัยใหม่ จิตอนาถา ยิ่งน่าสังเวชกว่าความมนุษย์นะ มันเป็นไปตามบุญตามกรรม เวลาบุญกรรมมันหมุนไป ผลของวิญญู เวลาเกิดเวลาตายขึ้นมา มีบุญกุศลมันก็ไปเกิดบนสวรรค์บนอินทร์บนพรหม แต่เวลามันมีบาปอกุศลละ

เวลาในพุทธศาสนาเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมวินัยไว้ ๕,๐๐๐ ปี ๑๐๐ ปีของเราเท่ากับ ๑ วันของเทวดาเขา เทวดานี้ชีวิต ๑ วันของเขาเท่ากับ ๑ ชีวิตของเรา แล้ว ๑ ชีวิตของเรา แล้วเวลามนุษย์เวียนตายเวียนเกิดขึ้นไป สิ่งสับเปลี่ยนของวัตถุ สิ่งสับเปลี่ยนไปของการเกิดและการตาย จุติที่มันเป็นอนาถาสี เวลาจิตเป็นอนาถา มันเวียนตายเวียนเกิดไป ไม่มีต้นไม่มีปลาย มันทุกข์ยากมาตลอดไป นี่คือจิตที่เป็นอนาถา

ในปัจจุบันนี้เราเกิดมา จิตยังเป็นอนาถาใหม่ มันเป็นอนาถาเพราะมันไม่มีที่พึ่ง ถ้ามันไม่มีที่พึ่ง เวลาฟังธรรมขึ้นมา ฟังธรรมเพื่ออะไร ฟังธรรมขึ้นมาให้มันเลื่อมใส มีความศรัทธามีความเชื่อ เลื่อมใสในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสังฆธรรม เป็นสังฆธรรมเพราะอะไร เพราะเราไม่มีที่ค้ำใจ

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ค้ำใจไม่ได้เลย ค้ำใจไม่ได้เพราะมันไม่มีเหตุใดที่ให้ค้ำใจ มันเอากิเลสเข้าค้ำใจ เวลาคนเรามันกิเลสหนา ฟังธรรมขึ้นมาด้วยความไม่เข้าใจ ก็คิดว่านรกสวรรค์ก็ไม่มี นรกสวรรค์คือการเขียนเสือให้วัวกลัว สิ่งที่ทำดีทำชั่วมันแค่ทำแล้วก็จบสิ้นไป ทำแล้วก็จบไปนะ แต่กลิ่นของศีลหอมทวนลม กลิ่นของศีล กลิ่นของธรรม คนดีมีศีลธรรม มันจะหอมทวนลมไป แต่คนบาปอกุศล คนชั่วคนเลว มันก็ไปตามลมเหมือนกัน กลิ่นของมัน สังกมเขาไม่ยอมรับไง เขาบอกว่าทำแล้วก็แล้วกันไปไง

สิ่งที่คิดนี้เวลาจะโต้แย้ง เวลาจะค้ำธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเอากิเลสมาโต้แย้งไง แต่ถ้าจะความจริง ถ้าเราไม่ซื่อสัตย์กับตัวเอง เวลาเราไม่

ชื่อสัตว์กับตัวเราเอง เราก็เป็นอนาถา สิ่งที่เป็นอนาถาคือ จิตใจมันไม่มีที่พึ่ง ถ้าจิตใจไม่มีที่พึ่งมันจะเอาอะไรเป็นที่พึ่งล่ะ มันก็เกาะกิเลสตัณหาความทะยานอยาก กิเลสตัณหาความทะยานอยาก อวิชชาครอบงำหัวใจอยู่ ถ้าครอบงำหัวใจอยู่ แล้วหัวใจมันเอาอะไรมาคิดคำนึงกรรมล่ะ มันก็เอากิเลสนี้คิดคำนึงกรรม ถ้ามันคิดคำนึงกรรมขึ้นมา มันเหยียบย่ำตัวมันเองไหม ถ้ามันเหยียบย่ำตัวมันเองมันจะเอาอะไรเป็นที่พึ่งอาศัย มันเป็นอนาถาแล้วนะมันยังทำลายตัวมันเอง แต่ถ้าเป็นอนาถาแล้วเรามีความเลื่อมใส มีศรัทธามีความเชื่อ เราจะมูมานะของเรา

งานทางโลกมันเป็นเรื่องของโลกเขา ส่วนงานทางธรรมเป็นเรื่องของเรา งานทางโลกเป็นเรื่องของโลกเขา ร่างกายนี้เป็นวัตถุ เวลาเราเกิดมา เรามีบุญกุศลขึ้นมา เราเกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์นี้มีร่างกายและจิตใจ ถ้ามนุษย์มีร่างกายและจิตใจ สิ่งที่เราแสวงหามาเนี่ย แสวงหามาเพื่อให้ร่างกายได้ดำรงชีวิตเท่านั้นเอง มันเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย มันเป็นวัตถุ แต่สิ่งที่เป็นวัตถุมันก็ต้องยอมแสวงหาลงทุนลงแรงได้ขนาดนั้น

เวลาเราเกิดขึ้นมา ถ้าเรามีอำนาจของเรา ถึงจะเกิดเป็นลูกเศรษฐีภูมิพิขขนาดไหน แต่ถ้ามันไม่มีความสามารถ มันก็ไม่สามารถรักษาสมบัติไว้ มีในพระไตรปิฎกมหาศาลเลยนะ ที่ว่าลูกเศรษฐีมหาเศรษฐีแล้วรักษาสมบัตินั้นไว้ไม่ได้ เพราะอะไรล่ะ เพราะสิ่งนี้มันต้องใช้ปัญญา แล้วปัญญามันเกิดมาจากไหน แต่ในเมื่อคนเรามีบาปอกุศลมา เกิดมาอย่างนั้นแล้วปัญญามันเกิดจากไหน แม้แต่ทางโลกมันยังทุกข์ยังยากจนเจ็บใจขนาดนั้น

เวลาประพตปฏิบัติขึ้นมา แล้วปัญญาที่เกิดขึ้นจากการประพตปฏิบัติมันจะเอามาจากไหนล่ะ สิ่งนี้เป็นปัญญาที่จะประพตปฏิบัติขึ้นมา เพราะเราเห็น เรื่องชีวิตของโลก เรามีความทุกข์กับโลกมา โลกมันเป็นเรื่องของร้อนนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก โลกนี้เป็นของร้อน เราถือค้อนไฟไปคนละค้อนแล้วก็ตะโกนว่าร้อน ร้อน ร้อนอยู่ตลอดเวลา

ก็เหมือนกัน เราดำรงชีวิตทางโลก เราก็มีความคับแค้นในหัวใจตลอดเวลา แต่เพราะเราเป็นชาวพุทธ สิ่งที่เราไปวัดไปวา ก็เพื่อหาที่พึ่งที่อาศัย เราไปวัดไปวาเพื่อเสียดละ เพื่อให้หัวใจนี้มันร่มเย็นเป็นสุข ถ้าหัวใจร่มเย็นเป็นสุขนะ เรากลายเป็นว่าเป็น

ผู้ให้ขึ้นมา มันมีความอึดเอิบใจ แต่ถ้าเป็นผู้รับ ผู้รับก็รับตลอดไป แล้วพระนี่เป็นผู้รับ ผู้รับ รับสิ่งใดมา พระนี่เป็นเนื่อนาบุญของโลก ทำไมถึงเป็นเนื่อนาบุญของโลกละ

เป็นเนื่อนาบุญของโลก เพราะทำหัวใจให้พ่องแผ้ว ถ้าทำหัวใจให้พ่องแผ้วได้ มันถึงจะเป็นเนื่อนาบุญของโลก ถ้าทำหัวใจให้มันพ่องแผ้วไม่ได้ พระก็เร่าร้อน คฤหัสถ์เขามาทำบุญในวัดก็เร่าร้อน สิ่งที่เราร้อนมันเกิดจากสิ่งใด มันเกิดจากกิเลส ตัณหาความทะยานอยากบีบคั้นในหัวใจ ฉะนั้นถ้าเป็นพระที่เร่าร้อนนั้นเร่าร้อนเพราะอะไร เพราะมันบีบคั้นในหัวใจ เราก็เร่าร้อน อยู่ด้วยความเป็นทุกข์ พออยู่ด้วยความเป็นทุกข์ สิ่งต่างๆ ที่ทำกันเป็นประเพณีวัฒนธรรม มันไม่เป็นสัจจะความจริง ถ้าเป็นสัจจะความจริง เป็นเนื่อนาบุญของโลก เพราะอะไร เพราะหว่านพืชแล้วมันหวังผลไง เขาทำบุญกุศลกันเพื่อผลของเขา

ปฏิกา ๖ บุญกุศลจะเกิดขึ้นมามหาศาล เพราะเกิดเป็นปฏิกา ๖ ผู้ให้ด้วยความบริสุทธิ์ สิ่งที่ทำด้วยความบริสุทธิ์ เวลาให้ด้วยความบริสุทธิ์ เวลาให้แล้วมีความรื่นเริง มีความชื่นใจ ผู้รับก็รับด้วยความบริสุทธิ์ เพราะอะไร รับด้วยความบริสุทธิ์เพราะจิตใจ มันมั่นคง จิตใจมันเป็นความบริสุทธิ์ จิตใจมันเป็นธรรม ถ้าจิตใจเป็นธรรมนะสิ่งนั้นเป็น บุญกุศลของเขา เขาเสียสละเพื่อบุญกุศลของเขา

ถ้าไม่มีเนื่อนาบุญของโลก เขาจะทำบุญกุศลได้อย่างไร ถ้าเขาทำบุญกุศลก็เป็น สมบัติของเขา สิ่งที่ดีใส่บาตรนั้นเป็นวัตถุอันเป็นของของเขา เขาใส่ตักบาตรมา เขาเสียสละมา สิ่งที่เสียสละมาเพื่อบุญกุศลของเขา แต่ในเมื่อเป็นภิกขาจาร เราเป็นภิกษุ เป็น ปฏิกา ๖ ผู้รับภิกขาจาร เราทำด้วยปลื้มแข็ง สิ่งนั้นเป็นความสะอาดบริสุทธิ์ของทั้งสอง ฝ่าย ถ้าไม่สะอาดบริสุทธิ์เพราะสิ่งใด

ในสมัยพุทธกาลนะ เวลาพระจะออกบิณฑบาต กิเลสมันออกก่อนไง มันคิดว่าถ้าไปวันนี้เราจะใส่บาตรอะไรเรา มันอยากได้สิ่งที่ประณีตไง จึงไม่ไปบิณฑบาตเลย เรายังไม่ออกไปบิณฑบาต กิเลสมันออกไปก่อนแล้วใช่ไหม กิเลสมันออกไปก่อน ต้องยับยั้ง กิเลสไว้ ถ้าเอ็งฉลาด กิเลสเอ็งมีความสามารถมาก เอ็งไปหากินของเอ็งเอง ไม่ไป ไม่ให้ไปบิณฑบาต พอไม่ไปบิณฑบาต กิเลสมันก็ไม่ได้กินด้วย ถ้าจะไปบิณฑบาตด้วยสิ่งที่เรา คิดว่าจะได้สิ่งใดตามกิเลสตัณหาความทะยานอยากไง มันถึงว่าถ้าไม่มีคุณธรรมมันจะไม่

เป็นปฏิกา ๖ เพราะมันอยากไปก่อน ทั้งๆ ที่ยังไม่มีของตกใส่บาตร ความคิดมันไปก่อนแล้ว ก็เลศค้นหาความทะยานอยากมันกินก่อนแล้ว ก็เลศมันเหยียบย่ำหัวใจก่อนแล้ว แต่ถ้ามันเป็นธรรม เราไปบิณฑบาตเป็นธรรม เป็นธรรมเพราะอะไร เพราะเป็นวัตถุใช้ใหม่

คนเราเกิดมามีชีวิต ถ้ามีชีวิต ร่างกายนี้มันก็ต้องอาศัยอาหารเป็นเครื่องดำรงชีวิตใช้ใหม่ ในเมื่อมีร่างกาย หัวใจนี้ที่เราเกิดมา จิตที่มันอนาถานี้ มันเกิดมา มันบวชมา มันก็ยังเป็นอนาถาอยู่ มันยังหาที่พึ่งไม่ได้ ถ้ามันหาที่พึ่งไม่ได้ เราดำรงชีวิตต้องอาศัยสิ่งปัจจัยเครื่องอาศัยเพื่อดำรงชีวิตของเรา เราจะภิกขาจารมาตามมีตามเกิด ตามมีตามได้ เราไม่ให้กิเลสมันออกหน้าไปก่อน สิ่งที่ยังดำรงชีวิต เราต้องใช้เพื่อดำรงชีวิตไป เพื่อสิ่งใดดำรงชีวิตไปเพื่อพรหมจรรย์ เพื่อความประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา ปฏิกา ๖ ผู้ให้ เขาให้ เขาเสียสละของเขาออกมา แล้วเราบิณฑบาตของเขา มา แล้วเรากินแล้ว แล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าหัวใจเราร่มเย็นเป็นสุขละ จิตใจ เวลามันเห็นคุณค่าใน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าทานในพุทธศาสนานี้ ที่มีคุณค่ามากมีอยู่ ๒ คราว คราวหนึ่งเราฉันอาหารของนางสุชาดา เราสิ้นถึงซึ่งกิเลสนิพพาน ในอีกคราวหนึ่งเราฉันอาหารของนายจุนทะ เราสิ้นถึงขั้นนิพพาน เพราะฉันอาหารของนายจุนทะเป็นมือสุดท้าย แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ปรินิพพาน เวลาฉันอาหารของนางสุชาดา มือนั้นฉันอาหารของนางสุชาดา แล้วทำลายกิเลสสิ้นอาสวกัณฑ์ไป สิ้นถึงกิเลสนิพพาน

เราบิณฑบาตของเขา มา แล้วเรามาประพฤติปฏิบัติของเรา ถ้าหัวใจเรามีคุณธรรมละ ถ้าหัวใจของเราร่มเย็นเป็นสุข เป็นสมาธิ เป็นปัญญาขึ้นมา สิ่งที่เกิดขึ้นมานี้บุญกุศลเขาก็เกิดขึ้นมา ปฏิกา ๖ ผู้ให้ก็ให้ด้วยความบริสุทธิ์ เวลาผู้รับ รับมาเพื่อดำรงชีวิตไว้เพื่อประพฤติพรหมจรรย์ แล้วถ้าประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุดแล้วจิตใจมันชำระกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป สิ่งนี้มันเป็นบุญกุศลของเขา เป็นเนื่อนาบุญของโลก

คำว่าเนื่อนาบุญของโลก ชีวิตของเราเป็นเนื่อนาบุญของโลกที่เขาจะสร้างบุญสร้างกุศลของเขา ถ้าไม่มีพระ ไม่มีภิกษุนี้บุญกุศลมันจะทำกันที่ไหน สิ่งนี้เป็นเรื่องที่ธรรมและวินัยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ พระก็ทำหน้าที่ของพระ คฤหัสถ์เขาก็ทำหน้าที่ของคฤหัสถ์

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพญามาร “มารเอ๋ย เมื่อใดภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาของเราจะไม่เข้มแข็ง ยังไม่สามารถกล่าวคำจาบจ้วงของลัทธิต่างๆ ได้ เราจะไมื่อยอมปรีนิพพาน” จนถึงที่สุดแล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้วางธรรม และวินัยไว้ เทศนาว่าการ ๔๕ ปีนี้มีพระอรหันต์เต็มไปหมดเลย ศาสนามั่นคงมาก เจ้าลัทธิต่างๆ กษัตริย์ กฎุมพีมาศรัทธาในพุทธศาสนา มีศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา महाศาล

มหาศาลเพราะอะไร เพราะมันเป็นความจริง เขาเกิดสหชาติ คนจะเกิดเป็นสหชาติได้นี้ต้องมีบุญกุศลมา มีการสร้างบุญกุศลมาเกิดพร้อมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะมีบุญบารมีมา

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันละเอียดลึกซึ้งนะ เพราะสมัยพุทธกาลที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรมอยู่ มันมีพวกเดียริถีย์ นิครนถ์ พวกพราหมณ์เขาถือเคร่งของเขา มีวรรณะของเขา เขาแบ่งชนชั้นของเขาโดยโลก โดยอตฺตา โดยความเป็นไปอย่างนั้น คนเกิดดีโดยธรรมชาติจะเป็นอย่างนั้นเลย เป็นอตฺตาของเขาเลย

แต่ที่นี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มารื้อสัตว์บนสัตว์ ทุกคนเกิดมาแล้วก็มีโอกาส คนเราไม่ได้คืออยู่ที่การเกิด คนเราจะดีด้วยการประพฤติปฏิบัติ คนจะดีด้วยการปฏิบัติ จากจิตที่อนาถา ทั้งๆ ที่เขามีลัทธิต่างๆ ที่เป็นที่ยึดถือของเขา แต่เขาโดนแบ่งไปโดยความเชื่อของเขา ที่นี้ความเชื่อของเขาใช้ใหม่ ก็ว่าต้องอย่างนั้น เป็นไปอย่างนั้นโดยความเชื่อ แต่มันไม่เป็นความจริง แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เผยแผ่ธรรมขึ้นมา

ในสมัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงมีโอกาส มีโอกาสเพราะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละเอียดลึกซึ้ง แสดงธรรมไป ผู้ที่ประพฤติก็ปฏิบัติเข้าไป เวลาบรรลุดุธรรมหรือมีศรัทธาความเชื่อ “เอหิภิกขุ” ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบวชเป็นภิกษุ ขอบวชเป็นภิกษุ เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ถ้าสิ้นกิเลสแล้วนะเธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ถ้ายังไม่สิ้นกิเลส เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด เพื่อประพฤติพรหมจรรย์ต่อไป เพื่อหัวใจ เพื่อจิตที่เป็นอนาถาให้มันมีที่พึ่ง แล้วก็มีที่พึ่งกันมหาศาล

มันเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ มันถึงเจริญรุ่งเรือง ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ ๔๕ ปี ได้วางธรรมและวินัยจนเข้มแข็ง “มารเอ๋ย ปัจจุบันนี้ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาของเราเข้มแข็ง สามารถกล่าวแก้คำจาบจ้วงของลัทธิต่างๆ ได้ อีก ๓ เดือนข้างหน้าเราจะปรินิพพาน” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยไว้ให้เรา

เราเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ มันก็ต้องมีหลักในใจของเรา ถ้าจิตมันเป็นอนาถามันก็ยังไม่ร้อน ทั้งๆ ที่ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา แต่ถ้าจิตมันไม่ร้อน จิตมันไม่มีที่พึ่ง เวลาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรึกเอา โดยทำของเรา มันเป็นมิจชาติปฏิบัติทั้งหมดละ

มิจชาติปฏิบัติเพราะอะไร เพราะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นทฤษฎี ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสุตมยปัญญา เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นสุตมยปัญญา เรามีศรัทธามีความเชื่อ เราถึงต้องประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ให้มันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา ถ้าจิตของเรามันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา คุณสิเรากำหนดพุทโธ พุทโธ พุทโธ หรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิ การตรึกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในภาคปฏิบัติ ในภาคการฝึกฝน ไม่ใช่เรามีความเชื่อแล้วเราก็ตรึกของเรา เราก็คิดว่ามันเป็นธรรม มันจะเป็นธรรมมาจากไหน ในเมื่อมันยังไม่ชำระกิเลส เพราะจิตมันเป็นอนาถา อนาถาตรงไหน อนาถาตรงที่มันไม่มีที่พึ่ง มันจะร้อนของมันไป

คุณสิ เราเห็นคนบ้าไหม คนที่เป็นบ้าเป็นใบ้ คนเสียดสี เราไปบนถนนหนทาง เราดูแล้วเราสังเวชไหม มันเห็นเขาเก็บของพระรุงพระรัง เก็บนู่นเก็บนี่ ทั้งๆ ที่เขามีจิตใจเหมือนเรา เขามีทั้งจิตใจและเขามีทั้งร่างกายด้วย แต่เพราะเขาขาดสติของเขาไง ที่เขาเป็นคนอนาถาในสังคม สังคมเขายังมีเมตตาเจือจุนนะ อย่างคนไข้อนาถาเขาก็ดูแลรักษาตามรัฐสวัสดิการ อย่างคนอนาถา คนไร้บ้าน สังคมเขาก็ดูแลช่วยเหลือเอื้อจุนกัน เขาช่วยเพราะอะไร เพราะเขามีสติตั้ง แต่คนบ้ามันขาดสติเลย เราจะไปดูแลเขาอย่างไร เราก็ต้องกักบริเวณเขา มีโรงพยาบาลเราก็จับเข้าโรงพยาบาลเพื่อรักษา เพื่อจะ让他พัฒนาขึ้นมา ให้เขามีสติตั้งขึ้นมา แล้วถ้าจิตของเราละ คุณสิคนบ้าตามถนนหนทาง เขา

ไปตามแต่ความรู้สึกแต่ไม่มีสติตั้ง จะมีอันตรายอย่างไรเขาก็ไม่รู้ของเขาหรอก เขาไม่เข้าใจ ทั้งๆ ที่มีชีวิตนะ คุณบ้ำที่เป็นอนาถา

แล้วถ้าจิตมันบ้ำ มันบ้ำเพราะอะไร เพราะกิเลสค้นหาความทะยานอยากของมัน มันขับไสของมันไป พอขับไสของมันไป จะศึกษาธรรมขนาดไหน มันก็ตามแต่จะคิดของมันไป มันแยกคิดแยกถูกไม่เป็น

แต่ถ้าเราตรึกของเรา ประพฤติปฏิบัติของเราด้วยปัญญาอบรมสมาธิ ด้วยกำหนดพุทโธ พุทโธ คำว่ากำหนดพุทโธ กำหนดพุทโธด้วยเหตุใด ต้องกำหนดพุทโธสิก็คนมันไม่มีที่พึ่ง จิตที่มันเป็นอนาถามันไม่มีที่พึ่ง มันไม่มีหลักใจ ทั้งๆ ที่ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นคนบ้ำใหม่ คนบ้ำเวลามันเก็บของพระรุงพระรัง มันหามันหามของมันไปนะ

นี่ก็เหมือนกัน ไปศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งที่เป็นคนอนาถา คนทุกข์คนเจ็บใจ แล้วยังขาดสติเหมือนคนบ้ำคนไป “โอ้อโฮ ธรรมะไปหมดเลยนะ โอ้อโฮ ธรรมะพระพุทธรเจ้ารู้ไปหมดเลย” มันก็เหมือนคนบ้ำ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่ของของเรา ถ้าไม่ใช่ของของเรา เวลาเราหาเราหามไป ก็คิดว่ามีความรู้มากใจ มีความรู้มากมีความเข้าใจในธรรมะมาก ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดได้ทุกบาททุกบาท เข้าใจได้หมดเลย เหมือนคนบ้ำ พระรุงพระรังไปด้วยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ตัวเองไม่มีอะไรในหัวใจเลย จิตที่เป็นอนาถามันน่าสลดสังเวชกว่าคนบ้ำที่เราเห็นนะ คนบ้ำที่เราเห็นตามถนนหนทาง เราเห็นเป็นรูปธรรม เราเห็นได้ ถ้าเป็นธรรม ที่เขาว่าธรรมะเป็นธรรมชาติ จิตใจเป็นธรรม ธรรมะเป็นธรรมชาติ

ธรรมะจะเป็นธรรมชาติก็ต่อเมื่อใจเป็นธรรม ถ้าใจเป็นธรรมนะ เห็นคนบ้ำเห็นแล้วมันสลดสังเวช มันเป็นธรรมใจ มันเตือนหัวใจของเราใจ เพราะมันเป็นอย่างนั้น เพราะเป็นเวรเป็นกรรมของเขา ถ้าเรามีสติปัญญา เรายังดีกว่าเขา ถ้าเราขาดสติหรือเราทุกข์มากจนสติเราขาด เราก็จะเป็นอย่างนั้น ที่เรายังไม่เป็นอย่างนั้นเพราะอะไร เพราะเรายังมีสติตั้งอยู่

เราเห็นแล้วเราสลดสังเวชใหม่ ถ้าเราสลดสังเวชขึ้นมา เราก็จะเตือนสติของเรา ถ้าเรามองเป็นธรรมดา มองแล้วมันสังเวช เขาเรียกว่าธรรมสังเวช มองแล้วมันเศร้าใจว่าทำไมคนเป็นอย่างนั้น ที่คนเป็นอย่างนั้นเพราะเวรกรรมของเขา เพราะเขาไม่มีสติสัมปชัญญะ เพราะเขามีความทุกข์บีบคั้น เขาถึงจะเป็นขนาดนั้นได้ แล้วถ้าเรามองเทียบเข้ามาในหัวใจของเราละ หัวใจของเรามันเป็นไบบ้างเป็นอย่างนั้นไหม ถ้ามันเป็นไบบ้างเป็นไบบ้างเพราะเหตุใด คนไบบ้างเพราะว่าเขาดี ถ้าอย่างนั้นสติของเราอยู่ที่ไหนละ เราก็พยายามฝึกสติของเราขึ้นมาใหม่ ถ้าเราเชื่อมั่นในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะมันไม่มีที่พึ่ง

โลกนี้ร้อนนัก การเกิดมานี้ชีวิตนี้ร้อนนัก ที่นี้เราเกิดมาแล้วเรามีชีวิต เราก็ต้องดำรงชีวิตของเราไป ใช่ไหม ในเมื่อร้อนเรา ก็มีธรรมะมีศีลธรรมนี้เป็นที่พึ่งอาศัย ก็เป็นที่พึ่งอาศัย เป็นที่พักร้อนเท่านั้น เหมือนคนเดินทางไปบนถนนหนทาง เวลาเราร้อนไปเราก็มีศาลาริมทางไว้เป็นที่พักร้อน เป็นที่พักร้อนแล้วเราจะพักร้อนอยู่ที่นั่นได้ไหม ชีวิตเรายังต้องเดินไปข้างหน้า เราเดินทางไปเพื่อให้ถึงเป้าหมายของเรา ในเมื่อชีวิตนี้เรามีศีลธรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราก็ต้องยังเดินไปข้างหน้า มันก็เราร้อนเหมือนกัน

ชีวิตนี้เป็นที่เราร้อนนัก ที่ว่ามีธรรมเป็นที่พึ่งอาศัย มีธรรมเป็นที่พักอาศัย ธรรมอย่างนี้เป็นธรรมของโลกใบ เป็นสุขุมยปัญญา เป็นธรรมที่เป็นที่พึ่งอาศัย เหมือนศาลาพักร้อน วัดวา อาวาส ภิกษุเราบวชมา บวชมาแล้วภิกษุห้ามอยู่บ้าน ภิกษุอยู่บ้านไม่ได้ ภิกษุต้องอยู่อาวาส ภิกษุต้องอยู่วัด ถ้าอยู่วัด คือคนไม่มีบ้าน คนไม่มีเรือน ไม่มีเรือนมันก็มีวัดเป็นที่พึ่งอาศัย มันก็อนาถา อนาถาเพราะอะไร เพราะใจมันยังไม่มีที่พึ่ง

ถ้าใจมันที่พึ่งขึ้นมา มีสัจจะ มีความเชื่อของเรา เรากำหนดพุทโธ พุทโธ พุทโธไป ถ้าจิตมันสงบเข้ามา จิตมีที่มั่น จิตตั้งมั่น จิตมีหลักมีเกณฑ์ สัมมาสมาธิคือจิตมีหลักมีเกณฑ์ มันมีที่พึ่งของมัน เหมือนคนไม่มีบ้าน คนไร้บ้านกับคนมีบ้านแตกต่างกัน คนมีบ้านเขาก็มีบ้านเป็นที่พึ่งอาศัยของเขา ถ้าจิตมีสัมมาสมาธิ จิตเข้าสมาธิเป็นออกสมาธิเป็น มันก็จะมีที่พึ่งอาศัย

ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ใครทำความสงบของใจได้ เหมือนมีบ้านมีเรือนไว้พึ่งอาศัย” หลวงตาบอกว่า ถ้าทำความสงบของใจได้มันพออยู่

พอกิน เราเป็นคนไร้บ้าน ฝนตกแดดออกเราก็ต้องหาที่หลบซ่อนของเรา เพื่อหลบร้อน หลบหนาว เวลาเรามีบ้าน บ้านของเรามันคุ้มครองเราได้นะ ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันมีสมาธิของมัน มันมีที่พึ่ง มันมีที่คุ้มครองของมัน

ถ้ามีที่พึ่งมีที่คุ้มครอง คำว่ามีที่พึ่ง มันมีหลักมีเกณฑ์ของมัน แต่มันพ้นทุกข์ใหม่ ถ้ามันพ้นทุกข์มันจะเป็นอีกระดับหนึ่ง จากจิตอนาถา จิตที่ไม่มีที่พึ่งที่อาศัยเลย สมัยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล ฤๅษีชีไพรเขาก็ทำความสงบของใจของเขา แล้วเขาก็มีที่พึ่งอาศัยของเขา เขาก็อาศัยด้วยความเป็นของชั่วคราวไป

แล้วเวลาประพฤติกฎปฏิบัติขึ้นมา ถ้าเป็นมิจฉาทิฎฐิ เวลามิจฉาทิฎฐินะ เวลากำหนด พุทธโธไป หรือเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิไป แล้วมันขาดสติ มันหลงงมงายไป มันหายไปก็ เป็นมิจฉาสมาธิ มิจฉาสมาธิคือเหตุใด มิจฉาสมาธิคือไม่มีสติ มิจฉาสมาธิคือไม่รู้จักตัวเอง เวลาจิตเราเป็นสัมมาสมาธิ จิตเรามีที่พึ่งที่อาศัย เหมือนเรามีบ้านมีที่พึ่งอาศัย แต่ถ้ามิจฉาทิฎฐิ เวลาทำความสงบของใจมันเป็นสมาธิแต่เป็นมิจฉา มิจฉาเพราะอะไร มิจฉาเหมือนคนไร้บ้านนั่นละ

คนไร้คนบ้ำ เขาจะมีบ้านมีเรือนอยู่ได้ไหม คนไร้คนบ้ำเขาจะไปของเขา ตามแรง ขับของใจเขา แรงจิตของเขาว่าเขาจะมุ่งหน้าไปอย่างไร ฉะนั้นถ้าเขามีบ้านมีเรือน เขาก็ เฝ้าบ้านเฝ้าเรือนเขาทั้งนั้น ถ้าคนบ้ำ คนไปดิเสียนอะไรเขา คนไปสั่งสอนเขา เขาจะไม่ พอใจเขาทำลายทิ้งหมดละ นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อถ้าเราไม่มีสติ เวลากำหนดแล้วมัน หายไปเลย มันก็เป็นมิจฉา มันทำลายตัวมันหมดนะ พอมันทำลายไป มันถึงไม่มีที่พึ่งที่ อาศัย ทั้งๆ ที่ทำความสงบของใจ เพราะมันขาดสติ มันเหมือนคนไร้คนบ้ำ คือมิจฉา สมาธิ

ถ้าเป็นสัมมาสมาธิมันจะมีสติของมัน ถ้ามีสติของมัน มันจะมีความร่มเย็นของ มัน คนทำสัมมาสมาธิได้ คือคนทำที่พึ่งอาศัยได้ แต่ที่พึ่งอาศัยก็ไม่ใช่ที่พ้นทุกข์ ถ้ามีที่ พึ่งอาศัยมันจะมีความร่มเย็นเป็นสุข แล้วมีที่พึ่งอาศัยแล้วแต่ถ้าสติอ่อน สติอ่อนคือเราไม่มีกำลังของเรา คำว่าสัมมาสมาธิจะมีสติรับรู้ว่าสิ่งนี้เป็นสมาธิ ถ้าสิ่งนี้เป็นสมาธิมีความ ร่มเย็นเป็นสุข แล้วจะออกวิปัสสนา

แต่ถ้าสติมันอ่อน สติที่ไม่เข้าใจตัวเราเอง เวลาจิตมันสงบเข้ามาเป็นสัมมาสมาธิ โอ้อโฮ มันว่าง ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บอกให้ว่าง ให้ปล่อยวางทุกอย่าง ในปัจจุบันนี้จิตมันได้ปล่อยวางไปแล้ว โอ้อโฮ มันว่างไปหมดเลย สิ่งนี้มันว่าง ว่างแล้วใครเป็นคนรับรู้ว่างละ ถ้ามันไม่รับรู้ว่าง พอคำว่าว่างมันก็มีความหลง หลงอะไร หลงว่าสิ่งที่มันว่างนี้เป็นผล เป็นนิพพาน หลงว่าความว่างนี้เป็นความสุขมาก ความว่างนี้ มันปล่อยวางหมดเลย เพราะความว่างเป็นความปล่อยวาง

ในการประพฤติปฏิบัติ ถ้าจิตเป็นสมาธิแล้วก็ให้ออกใช้ปัญญา ออกใช้ปัญญาในพุทธศาสนา ปัญญาที่เราใช้กัน มันเป็นเรื่องปัญญาของโลก มันเป็นการตรึก นักวิทยาศาสตร์เขาใช้ปัญญาดีกว่าเรามาก ทางโลก ทางวิชาการเขาก็ใช้ปัญญามากกว่าเรา ธรรมะนี้เขารู้ไปหมด จะอยู่หมวดไหนข้อไหนธรรมะอย่างไร เขาเข้าใจได้ เขาทำวิจัยเขาขยายความ เขาเปรียบเทียบในทางตรรกะขยายความรู้ สิ่งนี้มันเป็นเรื่องโลกๆ ทั้งนั้นละ

คำว่าโลก ในเมื่อปัญญาอย่างนี้เป็นโลกียปัญญา เพราะขาดสัมมาสมาธิ เวลาจิตของเราเนะ ถ้ากำลังเราไม่พอ จิตของเราเป็นสัมมาสมาธิ มันก็ไปคิดว่าสมาธิเป็นนิพพานขึ้นมาอีก เพราะมันไม่มีเหตุไม่มีผล เขาถึงบอกว่า ในทางการศึกษา ในทางการวิจัย สิ่งที่เป็นกิเลส เพราะยึดมันถือมันถึงเป็นกิเลส ถ้าเราไม่ยึดมันถือมันมันก็ไม่เป็นกิเลส พอจิตมันสงบเข้ามาแล้วมันก็ปล่อยวางหมด มันก็ไม่เป็นกิเลส พอไม่มีกิเลสแล้วเป็นอะไรละ

คนที่ เป็นมิจฉาสมาธิมันก็เป็นเหมือนคนบ้าคนบ้า หอบเอาแต่สิ่งทางโลกที่เป็นเศษไม้ใบหญ้า หอบเอาไปอย่างนั้น เหมือนคนบ้าคนบ้า นั่นเป็นมิจฉาสมาธิ แต่ถ้าเป็นสัมมาสมาธิแต่ไม่มีครูบาอาจารย์ หรือจิตของเราถ้ามันคิดว่าสิ่งนี้เป็นนิพพาน นิพพาน เพราะมันปล่อยวางหมดแล้ว ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า ธรรมะเป็นความว่าง เพราะมันไม่มีความยึดมันถือมัน มันปล่อยวางหมดเลย มันไปกลบเกลื่อนของมัน มันไม่พ้นทุกข์หรอก

ถ้าจะพ้นทุกข์ในพุทธศาสนา ถ้าจิตของเราเป็นสัมมาสมาธิ จิตของเรามีความสุขแล้วเรามีสติปัญญาของเรา พอสัมมาสมาธิแล้วเวลาเราออกมาปกติ มันก็เสื่อมหมดละ เวลาเราออกมาปกติ อารมณ์มันก็ปกติ แล้วอารมณ์ปกติมันแก้กิเลสได้ไหม

ในเมื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา บอกว่านิพพาน ธรรมะในดวงใจนี้ เหมือนกับหลักศิลา ๘ สอก ๔ สอกปักอยู่ในดินอีก ๔ สอกพื่นจากดินมา ๔ สอก ลมฝนจะกระหน่ำขนาดไหน มันไม่หวั่นไม่ไหว แต่ถ้าเป็นสัมมาสมาธิ ถ้าจิตเราเข้าเป็นสมาธิ เราเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นนิพพาน เวลาออกมาสิ่งที่กระทบกระเทือนจิตใจมันหวั่นไหวไหม มันไม่หวั่นไหวเพราะสิ่งที่กระทบกระเทือนนะ มันหวั่นไหวกระทั่งตัวมันเอง

หวั่นไหวเพราะเหตุใด หวั่นไหวเพราะว่าออกมาแล้ว อยากให้เขารับรู้ อยากให้เขาอมรับ อยากอะไรต่างๆ มันหวั่นไหวเพราะตัวมันเอง สิ่งนี้เป็นธรรมใหม่ เพราะมันคิด เพราะมันไม่เข้าใจในตัวมันเอง สิ่งที่ยังหวั่นไหวมันพิสูจน์ได้ชัดเจน แต่เพราะวุฒิภาวะของจิตเรานั้นอ่อนแอ โดยธรรมชาติของจิตมันเป็นอนาถา อนาถาเพราะมันไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์ของมัน แต่พอเราทำความสงบของใจเข้ามา เรามีหลักมีเกณฑ์ มีที่พึ่ง จากจิตที่เป็นอนาถา จนเป็นจิตที่มีหลักมีเกณฑ์ มีบ้านมีเรือนเป็นที่อาศัย มีบ้านมีเรือนเป็นที่อาศัยมันก็ไปติดในบ้านในเรือนนั้น

ถ้ามีบ้านมีเรือนที่อาศัย เราต้องพิสูจน์ตรวจสอบในบ้านในเรือนของเรา เวลาจิตมันสงบเข้ามา บ้านเรือนกับจิต บ้านเรือนกับผู้อาศัยมันแตกต่างกัน ก็เหมือนกับสิ่งที่เป็ความคิดความร่ำร้อนในหัวใจ ชั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์เกิดมามีธาตุ ๔ และชั้น ๕ ความคิดความอ่านของคนมันมีอยู่โดยธรรมชาติ มีมากมีน้อย เขาวิปัญญาของคนจะแตกต่างกันไป เขาวิปัญญาของคนแตกต่างกันไปเพราะอะไร เพราะมันเป็นอำนาจวาสนา จริตนิสัยที่สร้างมา พอจิตมันสงบเข้าไป จิตมันสงบเข้ามาเพราะเรามีความเชื่อ มีศรัทธาในพุทธศาสนา เราเห็นคุณเห็นโทษในการประพฤติปฏิบัติ ตั้งแต่มันอนาถาของมันแล้วเราก็พยายามยึดหลักยึดเกณฑ์ เราได้สร้างขึ้นมาทั้งหมดนะ เป็นการกระทำทั้งหมด ปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

ในการศึกษา ในภาคปรียัติมันเป็นตำรา ธรรมะทุกอย่างเป็นตัวอักษร มันอยู่ในตำราหมดเลย เราจำได้หมดทุกถ้อยกระถกความ แต่มันไม่มีความจริงขึ้นมาแม้แต่นิดเดียวเลย ทีนี้พอเรามาปฏิบัติ เคนจกรรม นั่งสมาธิภาวนา จิตมันจะพัฒนาขึ้นมา จากอนาถาที่ไม่มีสติสัมปชัญญะไปควบคุมดูแลมัน เราก็ฝึกสติขึ้นมา พอมันฝึกสติขึ้นมา พุท

โศกหนึ่งสติก็หายไป เราก็ตั้งสติขึ้นมาใหม่ พุทโศกที่สอง ที่สาม ที่สี่ไป สติก็หายไป ก็สร้างก็พยายามตั้งขึ้นมา ตั้งขึ้นมา ตั้งขึ้นมา

พอมันตั้งขึ้นมา เพราะมันมีการกระทำ มันมีเหตุมีผล มันไม่ใช่สติปัญญาในตัวอักษร ในตำรา มันเป็นสติปัญญาขึ้นมาจริงๆ แล้วสติปัญญาที่เราฝึกขึ้นมา สติมันมีอยู่แล้ว ธรรมชาติเกิดจากจิตทุกอย่างมันมีของมันอยู่แล้ว แต่เราไม่รู้จักแยกแยะอะไรผิดอะไรถูก เหมือนไก่ได้พลอย พลอยมันมีคุณค่า แต่ไก่ไม่รู้จักพลอย ไม่รู้จกว่าพลอยมีคุณค่า มันเป็นของไม่มีค่าเม็ดหนึ่ง

นี่ก็เหมือนกัน สติมันมีอยู่ของมัน โดยจิตนิสัยของคน โทสจริต โมหจริต จิตนิสัยของคน บางคนสติดี บางคนสติไม่ดี สติมันมีอยู่แล้ว สติมันมีโดยธรรมชาติ สติกับจิตมันมีมันเกิดดับ เกิดดับกับจิตมาตลอด มันเป็นธรรมชาติที่มันมีของมันอยู่แล้ว พอเรามาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็บอกว่า การประพฤติปฏิบัตินี้ สิ่งสำคัญคือสติ หัดฝึกสติขึ้นมา พอฝึกสติขึ้นมา คำบริกรรมจะเกิดขึ้น เพราะมีสติ ถ้ามันไม่มีสติ คำบริกรรมนั้นก็สักแต่ว่าทำ

ถ้ามีสติขึ้นมา ปัญญาก็เป็นปัญญาเต็มรูปแบบ ถ้าไม่มีสติขึ้นมา ปัญญามันก็เป็นสัญญา ปัญญามันก็เป็นกิเลสที่มันใช้มาตลอดไป เพราะสติมันจะบอก สิ่งที่เป็นความคิดที่เราคิดมันมีแต่ความทุกข์นี้ พอมีสติขึ้นมา มีสติปั้บ มันมีเดือนสติขึ้นมา ปัญญามันก็แยกแยะแล้วว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก ความถูกต้องมันก็เป็นธรรม ความผิดมันก็เป็นกิเลส สิ่งที่เป็นกิเลส สติมันก็แยกแยะ มันก็เป็นปัญญาอบรมสมาธิ

สติมันมีอยู่กับจิต สติมันเกิดจากจิต สติมันมีของมันอยู่แล้ว แต่เราไม่เคยใช้ เราไม่เคยฝึกฝน พอเราฝึกฝนมันเหมือนคลังเลย คลังอาวุธมันอยู่ในคลัง เวลาเกิดสงครามขึ้นมาคลังอาวุธก็อยู่ในคลังนั้น ใฮันกรบไฮ้ทหารมันก็มีแต่มือเปล่าๆ แล้วจะไปสู้กับข้าศึก มันก็ตายหมดละ นี่ก็เหมือนกัน สติมันมีอยู่ในจิตแต่เราไม่เคยฝึกฝนมัน เราไม่เคยพัฒนามัน เราไม่เคยได้กระทำมัน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าต้องฝึกสติ พอมีสติแล้วต้องมีสมาธิ ต้องมีปัญญา มันก็เพื่อเจือเพื่อฝืนเหมือนคนบ้า คนบ้ามันหอบฟาง มันหอบแต่ของที่มันเข้าใจว่าเป็นสมบัติของมัน หอบมาแล้วมันเป็นสมบัติใหม่ สมบัติมันต้องเป็นเงินเป็นทองสิ

มันถึงจะเป็นสมบัติ ก็เหมือนกันเวลามันพูดถึงสตินะ สติก็อยู่ในตำราไง เหมือนคนบ้า แต่ถ้าเรามาฝึกของเราขึ้นมา เหมือนคนมีสติตั้งขึ้นมาเขาทำธุรกิจของเขา เขาทำหน้าที่ การงานของเขา เขาได้เงินได้ทองตอบสนองเขา เขาได้ประโยชน์มาจากเขา เขาได้อาหาร มาเลี้ยงดูตัวเขา เขาได้อาหารมาเลี้ยงครอบครัวของเขา

ก็เหมือนกันเราฝึกสติ จิตมันก็มีสติขึ้นมา ทั้งๆ ที่สติมันมี คนบ้าคนนั้นก็ไม่มีจิต คน บ้าคนนั้นก็ไม่มีร่างกาย แต่เพราะเขาขาดสติเขาถึงเป็นบ้าไป นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเรา ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าเราขาดสติมันก็เหมือนคนบ้า ถ้าเราขาดสติแล้วเราปฏิบัติไป ก็เป็นมิถิฉณะ มันเหมือนคนไปคนบ้าหอบฟางอยู่อย่างนั้นไง แต่รู้ธรรมนะ ธรรมะนี้รู้ มากเลย

ปริยัติ ปฏิบัติ เวลาปฏิบัติขึ้นมา เราตั้งสติของเราขึ้นมา สติคือความระลึกรู้ แค่ว่า พุทโธก็มีสติแล้ว สติจะไปรู้อะไร ก็รู้พุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธ แล้วพอสติมันอ่อนไป เราที่ตั้งพุทโธขึ้นมาอีก มันเป็นสติจริงๆ มันเป็นสติจากการฝึกหัด สิ่งที่เกิดมันมีสติ สติ เกิดจากจิต มันมีของมันอยู่แล้ว แต่เราไม่เคยฝึกหัด เหมือนน้ำที่ไม่เคยกักเก็บ มันก็ระเหย ไปตลอดเวลา น้ำ แห้งน้ำมันมีตาน้ำ มันผลิตน้ำออกมา มันก็ไหลไปมันก็ระเหยไปเป็น ธรรมดา

สติมันมีอยู่แล้ว มันจะหายไปโดยธรรมดา แต่พอเราฝึกสติ เรามีสติ พอมันมีสติมี คำบริกรรมขึ้นมา มันก็เป็นภาคปฏิบัตินะ มันเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา พอเป็นจริงเป็นจัง ขึ้นมา มันเป็นสมบัติของใครล่ะ

จากจิตที่อนาถา จิตที่เร่ร่อน จิตมันก็มีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา มันก็ไม่ใช่คนอนาถา มันสร้างตัวมันขึ้นมาด้วยสติด้วยปัญญาของมัน ถ้าสร้างสติถ้าสร้างปัญญาขึ้นมาเป็นของ มัน มันเป็นปัจจัยตั้งนะ เราเรารู้ของเรา มันเป็นความมหัศจรรย์ พุทโธ พุทโธ พุทโธจนจิต มันสงบ คือจิตมีหลักมีเกณฑ์ จิตมีหลักมีเกณฑ์แล้วมันมีสติมีปัญญา พอมีหลักมีเกณฑ์ ขึ้นมา แล้วพอออกมาระทบขึ้นมา จิตมันก็มีความกระทบ มันก็ลากความรู้สึกเราไป ความคิดเราไป อ้อ เพราะเราไม่มีสติควบคุม

ฉะนั้นเราต้องพุทโธให้ดี แล้วเรารักษาให้ดี ชำนาญในวสี ชำนาญในการ ควบคุมดูแล มีสติควบคุมกำหนดพุทโธให้ดี จิตมันเกาะพุทโธแล้วมันสงบเข้ามา เพราะ

มันชำนาญในวสี มีเหตุมีผล มีเหตุเป็นปัจจัย มีเหตุเป็นปัจจัยเพราะอะไร เพราะมีสติ เพราะมีคำบริกรรม จิตมันจะออกไปรับรู้ข้างนอก ไปรับรู้ข้างนอกมันก็ไปตะครุบไฟ ตะครุบไฟแล้วมันก็ร้อน พอร้อนขึ้นมาเราก็อยากทิ้ง เราก็ต้องการความร่วมมือ ความร่วมมือคืออะไร คือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พุทฺโธคือพุทธานุสสติ ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทฺโธสะท้อน ๓ โลกธาตุ ระลึกถึงพุทฺโธขึ้นมา พุทฺโธ พุทฺโธ จิตมันอาศัยพุทฺโธมันอยู่กับพุทฺโธ เวลาเขามีศีลธรรม จริยธรรม ตามประเพณีวัฒนธรรมเขาจะมีความร่วมมือเป็นสุขของเขา แล้วตัวจิต จิตมันมีสติอยู่แล้วก็ฝึกไม่เป็น พอฝึกเป็นขึ้นมา แล้วเราควบคุมให้จิตกำหนดพุทฺโธ พุทฺโธ

ขนาดศีลธรรม จริยธรรมยังเป็นที่พึ่งอาศัยได้ แล้วสิ่งนี้ สติที่เป็นสติจริงๆ สมภาที่ที่เป็นสมภาจริงๆ สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากใจจริงๆ มันเป็นธรรมะที่มีชีวิต ธรรมะที่เป็น สันติภูมิจิโก เป็นปัจจัยตั้ง เป็นสิ่งที่จับต้องได้ เป็นสิ่งที่สัมผัสได้ มันเป็นปัจจัยตั้ง ปัจจัยตั้งเพราะจิตมันสัมผัสมันรับรู้ พอรับรู้มันเป็นสมภาขึ้นมา สิ่งที่เป็นอนาถาไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์เลย มันก็มีหลักมีเกณฑ์ของมัน

คนอนาถา คนใบ้บ้า คนไม่มีที่พึ่งอาศัย มันจะทุกข์ร้อนของมันอยู่ตลอดเวลา จิตที่ไม่มีสติไม่มีปัญญา ทั้งๆ ที่สติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็บอกให้ฝึกสติ ชาวพุทธก็มีสติ มีปัญญา มีความว่างหมดเลย แต่มันเป็นอยู่ในตำราหมดเลย แต่ตัวเองไม่รู้อะไรเลย ควบคุมตัวเองก็ไม่ได้ สติก็ฝึกไม่เป็น คำบริกรรมก็ไม่มี อะไรก็ไม่ไปหมดเลย แต่เป็นพระอรหันต์นะ ว่างหมดเลย ปล่อยวางทั้งสิ้น เพราะศึกษาระบบพระพุทฺธเจ้า มาบอกแล้ว ท่านบอกว่าให้ปล่อยวาง ก็ปล่อยวางหมดเลย ปล่อยวางแบบขี้ลายน้ํา ก็เป็นอนาถาเร่ร้อนไป

แต่ในการประพฤติปฏิบัติของเรา เราต้องตั้งสติของเรา เราทำของเราขึ้นมา ถ้าเป็นสติก็สติจริงๆ สติกับเรา สติจริงๆ คือสติที่มันระลึกได้อยู่ แล้วมันหักห้ามใจของเราได้ ควบคุมใจของเราได้คือสติ แต่ถ้ามันเป็นสติจริงๆ แต่ยังไม่เร่ร้อน แต่ยังไม่ไปอยู่ข้างนอก ไม่รู้ว่าสติของใคร เป็นสติแต่ในตัวเองนี่สิ แต่ไม่เป็นสมภา ถ้ามีสมภาจิตจะตั้งมัน

พอจิตตั้งมั่นแล้ว จิตตั้งมั่นจนมีความชำนาญ ชำนาญมากชำนาญน้อย ทุกคนจะบอกว่า แล้วเมื่อไหร่จิตมันจะสงบล่ะ แล้วเมื่อไหร่จะได้วิปัสสนาล่ะ

เวลาจิตอนาถา คนอนาถาคนทุกข์คนยากนะ แม้แต่น้ำแก้วหนึ่ง มันก็ประทังชีวิตได้ คนอนาถาเศษอาหารนี่ก็ขอกินได้นะ ก็เหมือนกัน พอจิตมันเป็นคนอนาถาก็บอกว่า แล้วเมื่อไหร่ล่ะเมื่อไหร่จะได้พ้นทุกข์ แล้วเมื่อไหร่มันจะมีหลักมีเกณฑ์ล่ะ คนที่มั่งมีศรีสุข คนที่เขามีทรัพย์สมบัติ เขาจะไม่ตื่นตื่นกับเรื่องเศษของที่เขาทิ้งกันหรอก แต่เราคนทุกข์ คนยาก เศษของที่ทิ้ง เศษอาหารมันดำรงชีวิตเราได้เลยล่ะ

ฉะนั้นเวลาดำรงชีวิตมันก็ตื่นตื่นไปไง พอมันตื่นตื่นไปอย่างนั้นมันก็ทุกข์ยากของมันไป แล้วเมื่อไหร่จะได้วิปัสสนาล่ะ เมื่อไหร่จะได้เป็นเศรษฐีกับเขาล่ะ คนที่เขาเป็นเศรษฐีนะ คนที่เขามีหลักมีเกณฑ์ของเขา เขาเก็บหอมรอมริบของเขา เขารู้จักใช้จ่าย เขารู้จักประหยัดมัธยัสถ์ เขาถึงเป็นเศรษฐีขึ้นมา สัมมาสมาธิ สัมมาสติ ถ้ามันมีสติมีปัญญา มันรู้จักเก็บหอมรอมริบ มันก็จะมันคงขึ้นมา

มิจฉาสติ สัมมาสติ มิจฉาสมาธิ สัมมาสมาธิ มิจฉาปัญญา สัมมาปัญญา มันจะมีมิจฉาและมีสัมมาหมด มีผิดมีถูกทั้งทุกๆ มรรค ๘ มีทุกๆ องค์มรรค มีมิจฉามีสัมมาหมด ฉะนั้นมีมิจฉาและมีสัมมา แล้วเราจะพัฒนาของเราอย่างไร เราจะใช้ของเราอย่างไรให้มันพัฒนาของเราขึ้นมา ถ้ามันจะพัฒนาขึ้นมา เรามีสติเราละก็รู้ถึงคำบริกรรม พุทโธ พุทโธ ให้จิตมันสงบเข้ามา เวลามันร้อน เวลามันเสื่อม ธรรมดานะสัมมาสมาธิ เราจะพัฒนาขึ้นมาขนาดไหน

ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกให้ทวนกระแสกลับเข้าไปสู่ใจ โดยธรรมชาติของใจมันจะส่งออก มันไหลไปเหมือนน้ำ น้ำมันไหลลงต่ำ ความคิดของคนมันจะไหลไปตามกิเลสค้นหาความทะยานอยาก แต่ถ้าเราใช้พุทโธ พุทโธ พุทโธ หรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิคือเราพยายามทวนกระแสเข้าไปสู่สติจิต ทวนกระแสเข้าไปสู่จิตเดิมแท้ จิตดั้งเดิม เข้าไปถึงจิตดั้งเดิมก็เพื่อความสงบสุข

ขณะที่เราทวนกระแสเข้าไป เราต้องใช้ปัญญาใหม่ คำว่าใช้ปัญญา มันใช้ปัญญาได้ทุกสถาน ถึงจะทำสมณะทำความสงบของใจก็ต้องใช้ปัญญา ในทางโลกนะเขาบอกว่า การถือศีลก็ต้องมีปัญญา คนถือศีลถ้าไม่มีปัญญามันก็ถือด้วยความเกร็ง มันทำให้ชีวิต

นี่ลำบากลำบาก แต่ถ้าเราถือศีลด้วยปัญญา เราไม่ได้ถือศีลด้วยความเจ้าเล่ห์ แต่เราถือศีลด้วยปัญญา มันต้องมีปัญญา ปัญญามันจะพาหลบหลีกไปได้ทั้งนั้น

ฉะนั้นเวลาเราทำสัมมาสมาธิ เราทำสมาธิ มันจะไม่ต้องใช้ปัญญาเชี่ยวชาญหรือ พุทโธ พุทโธไม่ต้องใช้ปัญญาหรือ พุทโธ พุทโธมันก็ต้องใช้ปัญญา ทำไมเราถึงต้องพุทโธด้วยล่ะ เอ้า พุทโธเพราะว่าคำบริกรรมมันเป็นการสะสม เป็นนาโน นาโนเห็นไหน นาโนคือความรู้สึกของจิต พุทโธ พุทโธ พุทโธมันซับซ้อน ซับซ้อนกัน เพราะว่าจิตนี้เป็นสันตติ ที่ว่าเป็นดวงๆ ๑ เกิดดับ เกิดดับ ความคิดมันก็พุ่งออกไปใช่ไหม พุทโธ พุทโธ เราจะให้มันอยู่กับพุทโธ ทวนกระแสไง ทวนกระแสเข้ามาสู่ตัวจิตใจ พุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธ ถ้ามันมีสติสัมปชัญญะพร้อมพุทโธ นาโน นาโนของจิตมันซับซ้อนมันจะเจริญขึ้นมา แต่เราพุทโธแต่ปากไง พุทโธ พุทโธ แต่สติไปไหนไม่รู้ พุทโธความรู้สึกไปอยู่ข้างนอกหมดเลย อารมณ์ความรู้สึกกับจิตมันเป็นสอง อารมณ์ความรู้สึก อารมณ์คือความคิด กับความรู้สึก มันต้องมีผลกระทบกันจิตมันถึงจะแสดงตัวออกมา มันเป็นสองมาตลอด แล้วพุทโธ พุทโธ มันเป็นหนึ่งใน เป็นหนึ่งคือว่าเป็นสัมมาสมาธิ พุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธ จนพุทโธไม่ได้ กำหนดพุทโธเป็นอารมณ์ แต่ความรู้สึกคือจิต ตัวจิต พุทโธ พุทโธจนเป็นหนึ่งใน สิ่งที่เป็นหนึ่งทวนกระแสเข้าไปสู่จิต

ทีนี้พอเข้าไปสู่จิตมันก็ต้องมีปัญญา มีการใคร่ครวญว่าควรทำอะไร เวลาพุทโธแล้ว เวลาออกจากสมาธิมาไปกระทบสิ่งใด มันทำสิ่งใดให้จิตนี้หวั่นไหว ถ้ามันหวั่นไหวเพราะเหตุใด หวั่นไหวเพราะมันไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์ของมัน พอไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์มันก็ไปตามต้นหาความทะยานอยาก มันกำหนดพุทโธแต่ปาก คำว่าพุทโธแต่ปากมันเป็นพุทโธโดยสามัญสำนึกของมนุษย์ใจ มันไม่ได้พุทโธที่จิต

จิตนี้หนึ่งเดียว รับรู้อารมณ์ได้ที่ละครั้งเดียว ครั้งหนึ่งรับรู้ได้ที่ละอย่าง แต่ทำไมความคิดของคนมันซับซ้อนกัน มันคิดซ้อนๆ ๑ เพราะความเร็วของมันไง คุณแสงที่มันเคลื่อนไปสิ คุณสิ่งของมันซับซ้อน มันเคลื่อนไปโดยความเร็วของมัน นี่ก็เหมือนกัน ในหัวใจที่ความคิดมันซับซ้อน แต่มันเป็นหนึ่งในเดียว แต่ถ้ามันพุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธ จนมันหยุดนิ่งล่ะ ถ้ามันหยุดนิ่งได้ ถ้าจิตมันเป็นสัมมาสมาธิล่ะ มันจะมีกำลังของมัน ถ้ามีกำลังมันจะรู้ว่ามันไม่ใช่นิพพานใจ

ความว่างอย่างนี้ คือความว่างที่เกิดจากสติปัญญาสมบูรณ์ แล้วเราใช้ปัญญาไล่เข้ามา เพราะมันต้องมีปัญญา ปัญญาในการทำให้จิตสงบ พอจิตสงบบ่อยครั้งเข้ามันมีความชำนาญมากขึ้นๆ จนจิตเห็นอาการของจิต ถ้าจิตมันสงบขึ้นมา ถ้ามีสติปัญญาพร้อมนะ มันจะจิตเห็นอาการของจิต

อาการของจิตคืออะไร คือกาย เวทนา จิต ธรรม อาการของจิตทั้งหมด ถ้าจิตมันเห็นกายมันก็เห็นเป็นนิมิต ถ้าจิตมันพิจารณาจิตด้วยปัญญาวิมุตติ มันจะเทียบเคียงเป็นความคิด ถ้าเป็นความคิดขึ้นมา จิตมันเห็นของมัน ถ้าไปเห็นของมัน จากคนอนาถานะ มันก็มีหลักมีเกณฑ์ของมัน มีหลักมีเกณฑ์แล้วมันจะประกอบสัมมาอาชีวะ มันจะประกอบวิปัสสนาญาณของจิตไป

คุณิ เราหาเงินหาทองขึ้นมา เราประกอบสัมมาอาชีวะเพื่อหาเงินหาทอง เพื่อความมันคงของชีวิต มันก็เลยเป็นชีวิตอนาถา อนาถาเพราะสมบัตินี้เป็นสมบัติของโลก เราหาอยู่เลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่เราไม่เลี้ยงหัวใจของเรา เวลาเราตายขึ้นไป ผลของวิญญูะ จิตมันจะเป็นอนาถาหมุนไปในวิญญูะอีก แต่ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะของเรา เราพิจารณาของเรา จนจิตมันตั้งมั่นขึ้นมา พอจิตเป็นสัมมาสมาธิ พอจิตเป็นสมาธิมันจะประกอบสัมมาอาชีวะ มันจะประกอบหน้าที่การงาน มันจะทำวิปัสสนาญาณ ถ้ามันเป็นวิปัสสนาญาณขึ้นมา จิตมันจะเห็นอาการของจิต จิตจะเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม ถ้าจิตเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม

ปัญญาอบรมสมาธิคือ โลภียปัญญา ปัญญาที่ได้รับการฝึกฝนนี้คือปัญญาที่มันเป็นสังขาร จิตที่มันเป็น จิตที่มันมีสัมมาสมาธิ ถึงเป็นสังขารมันก็มีสัมมาสมาธิรองรับ มันจะละเอียดลึกซึ้งนะ มันจะละเอียดลึกซึ้งในความรู้สึก ในความคิดของเรา ในสังขาร ในความคิดความปรุงความแต่ง ในสิ่งที่กิเลสตัดหาคความทะยานอยากมันขัดดันจิต พอจิตถ้ามันสงบมันเห็นสิ่งนี้ มันเอาปัญญาไล่ด้อนสิ่งนี้ มันจะสงบเข้ามามากขึ้น ๆ

ปัญญาในพุทธศาสนาคือปัญญารอบรู้ในความคิดของเรา โลกนี้มีเพราะมีเรานะ โลกนี้มีเพราะปฏิสนธิจิตในหัวใจเรา เราจะเกิดเป็นลูกเป็นพ่อเป็นแม่ของใครก็แล้วแต่ จิตดวงนี้มันเกิดมาจากปฏิสนธิจิต มันเกิดมาเป็นเรา สิ่งที่เกิดปฏิสนธิจิตเป็นเรา จิตดวงนี้

มันอนาถา มันเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะมาตลอด ถ้าเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะมาตลอด จิตที่มันสงบเข้ามาแล้ว มันจะวิปัสสนาของมัน มันจะชำระล้างของมัน

จากจิตที่อนาถา เป็นจิตที่ตั้งมั่น เป็นจิตที่มีหลักมีเกณฑ์ จิตที่มีที่พึ่งอาศัย แล้วเวลาเกิดวิปัสสนาปัญญาขึ้นมา มันจะเข้ามาชำระล้างของมัน ชำระล้างทำความสะอาดจากอนาถา จากที่ตั้งมั่นได้มันก็จะสร้างทรัพย์สมบัติ จะเป็นอริยทรัพย์ ทรัพย์ภายในใจ จากที่เป็นคนอนาถา เร่ร้อน คนที่อนาถาที่ต้องอาศัยอยู่กับวัฏฏะ แล้วมันออกมาศึกษาของมัน จนจิตมันตั้งมั่นขึ้นมา เพราะจิตตั้งมั่นขึ้นมาด้วยสัมมาสมาธิ พอมีสติมีปัญญาของมัน มันใช้ปัญญาทะลอมเข้ามา ปัญญาอย่างนี้เป็นปัญญาโลกีย์ปัญญา ปัญญาจากสามัญสำนึก ปัญญาจากโลกมันพัฒนาของมันบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันจะละเอียดเข้าไป จิตมันละเอียดเข้าไป

สิ่งที่จิตละเอียดเข้าไป จากปัญญาอบรมสมาธิ จากโลกีย์ปัญญา ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว จิตสงบแล้วจิตมันออกรู้ พอออกรู้ขึ้นมา สิ่งที่อยู่รู้มันสะท้อนหัวใจมาก มันสะท้อนหัวใจเพราะอะไร มันสะท้อนหัวใจเพราะมันเป็นอริยสังขาร มันเป็นสังขารธรรม มันเป็นวิปัสสนาญาณที่มันจะชำระตัวของมันได้

สิ่งที่มันเป็นอนาถา คำว่าอนาถาคือจิตปกติ จิตที่มันเวียนไปในวัฏฏะ มันไม่มีต้นไม่มีปลาย มันจะหมุนของมันไป จะมีบุญกุศลขนาดไหนมันก็เวียนตายเวียนเกิด มันเป็นคนอนาถาเพราะมันไปตามบุญกุศล บุญกุศลนี้เป็นที่พึ่งอาศัยเท่านั้นเอง แต่ขณะที่เราเกิดมาในภพปัจจุบันนี้ เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา จากจิตที่อนาถา จากที่เป็นคนอนาถา ถึงบวชพระก็เป็นพระอนาถา เพราะมันไม่มีหลักมีเกณฑ์ใจ

แต่ถ้ามันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมามันไม่ใช่พระอนาถา มันจะเป็นศากยบุตรพุทธชิโนรส มันจะเป็นลูกศิษย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าเป็นลูกศิษย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันมีหลักมีเกณฑ์ของมันขึ้นมา มันวิปัสสนาญาณย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามา แล้วเป็นภวามยปัญญา เพราะมันเป็นปัญญาที่ชำระกิเลส

กิเลสมันคืออะไร กิเลสคือต้นเหตุความทะยานอยากที่เกิดมา อวิชชาที่มันครอบงำในหัวใจ ถ้าไม่มีอวิชชามันจะเกิดได้อย่างไร ถ้าเรามีสติเรามีวิชา เราจะไม่ไปเกิดเวลาจะไปเกิดแล้วเราก็ตื่นสติ ทำไม่ต้องไปเกิดในใจ ทำไม่ต้องไปเกิดในกรรม ทำไม่ต้อง

ไปเกิดในโอปปาติกะ ทำไมยังมีภพชาติอีก จะต้องไปทุกข์ยากอีกแล้วใช่ไหม ไปนอนในครรภ์อีก ๕ เดือน แล้วคลอดออกมา แล้วก็เติบโตขึ้นมา โคนโลกธรรม ๘ เหยียบย่ำขึ้นมาให้มันชอกช้ำใจต่อไปอีก นี่โงเงอนาถามันต้องหมุนไป มันมีวิชาครอบงำ ถ้ามันมีวิชามีความรู้ ก็ไม่ไปตี ขึ้นมันตี ทำไมขึ้นมันไม่ได้ละ

เพราะในเมื่อกิเลสมันมีมากับใจอยู่แล้ว พอมันมาเกิดกับเรา กิเลสค้นหาความทะยานอยากมันก็ครอบงำใจของเราอยู่ จนเรามาฟังพระพุทธศาสนา เรามาบวชเป็นพระเป็นเจ้ากัน ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ก็อยากจะฝึกฝนอยากจะประพฤติปฏิบัติขึ้นมา จิตใจมันจะละเอียดเข้ามา มันละเอียดเข้ามาเพราะว่ามันเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นจากวิปัสสนาญาณ มันถึงจะชำระกิเลส ถ้าชำระกิเลสขึ้นมา มันจะละเอียดลึกซึ้งมันสะท้อนหัวใจมาก

พอสะท้อนหัวใจ ระหว่างที่เราใช้ปัญญาของเรา ระหว่างที่เราจะถอดถอน จากที่อนาถามันก็มีบ้านมีเรือน มีบ้านมีเรือนแล้วเราก็ต้องสร้างทรัพย์สมบัติขึ้นมาให้มันมั่นคงขึ้นมา เพราะบ้านเรือนนี้มันเป็นสมมุติ มันเป็นเรื่องโลกอยู่ มันก็ยังเป็นอนิจจังอยู่ แต่ถ้าเราวิปัสสนาของเราบ่อยครั้งเข้า บ้านเรือนทางโลกนะ ผลของวิญญูะ เวลาเราทำ ความสงบของใจ เราก็มีบ้านมีเรือนเป็นที่อาศัย เวลาเราเกิดเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหมชาติหนึ่ง เราก็มีภพชาตินั้นเป็นที่อาศัย

ถ้าเราวิปัสสนาญาณของเรา เราใช้ปัญญาของเรา เรามีสัมมาสมาธิ ที่จิตนี้ไม่อนาถาเป็นที่พึ่งอาศัยแล้ว แล้วเราออกวิปัสสนา ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม มันจะสะท้อนหัวใจ วิปัสสนาไปเพื่ออะไร เพื่อถอดถอน ถอดถอนอะไร ถอดถอนสักกายทิฏฐิ ถอดถอนความเห็นผิด ถอดถอนอวิชา อวิชาที่หัวใจมันยึดมันงอ เกิดมาเป็นเราใหม่ เป็น มันเป็นโดยสมมุติ เป็นนาย ก. นาย ข.เป็นโดยเป็นจริงใหม่ จริง จริงตามสมมุติ ตามสมมุติเป็นอนาถา สมมุติเพราะว่ามันชั่วคราว

แต่ถ้ามันเป็นจริงตามสมมุติแล้ว แล้วเรามีศรัทธามีความเชื่อ จนประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจนเห็นจิตของเรา จิตเวลาเป็นสัมมาสมาธิ จิตไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา จิตแท้ๆ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา

ไม่ใช่เขา เพราะจิตมันสงบ พอจิตมันสงบขึ้นมา มันไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เขา แล้วมันเป็นใครล่ะ มันเป็นใคร

เวลาจิตมันสงบเข้ามา พอจิตมันสงบเข้ามามันออกวิปัสสนา ออกใช้ปัญญาขึ้นไป มันจะมาตอนตรงนี้ไง ตอนอะไร ตอนสิ่งที่เราไม่เห็นเราไม่รู้ นะ เราศึกษาธรรมะของพระพุทธเจ้ามาเหมือนกับคนบ้าหอบฟาง หอบฟางมามันคิดว่า มันมีสมบัติพิสดาน ไอ้โฮมันหอบไปมา แต่มันไม่เป็นสมบัติอะไรของตัวเองที่เป็นประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย

แต่เวลาวิปัสสนาขึ้นไป มันจะเป็นสมบัติส่วนตน มันจะเป็นอริยทรัพย์ มันจะเป็นทรัพย์ เราประกอบสัมมาอาชีวะขึ้นมา มันจะเป็นทรัพย์ภายใน ถ้าปัญญามันเกิด เกิดอย่างไร ปัญญามันเกิดจากสัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิที่มีหลักมีเกณฑ์แล้ว เพราะมันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมันถึงเห็น เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม ถ้าเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เราใช้ปัญญาแยกแยะบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ถ้ามันแยกแยะบ่อยครั้งแล้ว มันสะท้อนหัวใจมาก สะท้อนหัวใจแล้วมันจะปล่อยเข้ามา ปล่อยเข้ามา ช้าแล้วช้าเล่า ช้าแล้วช้าเล่า ต้องช้าแล้วช้าเล่าเพราะอะไร เพราะมันจะถอดจะถอน

ถ้าสติปัญญาของเราอ่อน เวลามันปล่อยวางหนหนึ่ง ไอ้โฮ โสคาบัน สกิทาคา อนาถา ก็ว่ากันไปนะ จิตมันจะให้ค่าอย่างนี้ แม้แต่จิตสงบมันยังว่ามันเป็นนิพพานอยู่แล้ว แล้วถ้ามันไม่มีเหตุไม่มีผล มันจะเปลี่ยนแปลงวุฒิภาวะของจิตให้พัฒนาขึ้นมาได้อย่างไร ถ้ามันเปลี่ยนแปลงวุฒิภาวะของมัน คุณสมบัตินิวิปัสสนาบ่อยครั้งเข้ามันตึงคปทาน มันปล่อย ปล่อยแล้วมันชุ่มชื้นนะ

เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราทุกข์เรายากกัน เคนจกรรมเหงื่อไหลไคลย้อยนะ นั่งสมาธิภาวนาเจ็บแสบเจ็บขา แต่ถ้าจิตมันลง จิตเป็นสัมมาสมาธิ จิตมันปล่อยวางหมด กายเป็นกาย จิตเป็นจิตนะ จิตเป็นจิตเพราะมันเป็นสัมมาสมาธิ มันปล่อยกายมาหมดเลย แล้วเจ็บปวดมันหายไปไหนหมดล่ะ ทำไมมีความสุขล่ะ มันจะมีความสุขนะ อยู่ในสมาธิ จะมีความสุข

สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี ถ้าจิตเป็นสัมมาสมาธิจริง จากที่ว่าจิตที่เป็นอนาถาไม่ที่ฟัง ถ้ามันมีที่ฟังมันก็มีความสุขของมัน แต่เวลาจิตมันออกวิปัสสนา จิตมันออกใช้ปัญญาของมัน มันสุขยิ่งกว่าจิตสงบเพราะอะไร เพราะจิตสงบมันสงบเฉยๆ สงบแล้วคุณ

จิตไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา มันก็สมบูรณ์แบบครบถ้วนอย่างเดิม ถ้ามันสงบเฉยมันก็คลายตัวออก มันไม่มีอะไรบอบสลายไป

แต่เวลาเราวิปัสสนาเพราะจิตมันสงบแล้วใช้ใหม่ เราออกใคร่ครวญในธรรมะ ใคร่ครวญในธรรมะด้วยอะไร ด้วยจิต เพราะจิตมันเป็นอวิชา จิตมันไม่มีวิฤติภาวะ ไม่มีความรู้จริง มันเป็นความรู้จำ ความรู้แบบไอ้บ้าหอบฟาง “ว่านั่นก็ไม่ใช่เรา เราก็ไม่ใช่มัน จิต ร่างกายก็เป็นสมมุติ พระพุทธเจ้าก็เป็นสมมุติ โอ๊ย วางสมมุติหมด มันก็วิมุตติ”

มันก็เป็นไอ้บ้าหอบฟาง แต่ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา มันไม่ใช่บ้าหอบฟางนะ มันทำของมัน จิตมันวิปัสสนาของมัน ถ้ามันเห็นกาย มันก็พิจารณากาย

ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ ให้กายแปรสภาพต่อหน้า ให้มันแปรสภาพ แต่พอมันเห็นขึ้นมา คุรสของมันสิเวลาเราเห็นขึ้นมามันสะเทือน รสของสมาธิก็อย่างหนึ่ง รสของปัญญา รสของสมณะ สมณะกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน สมณะกรรมฐาน สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี จนคิดว่าเป็นนิพพาน เพราะมันดีมีความสุข

แต่ว่าถ้ามันเป็นวิปัสสนากรรมฐาน เวลามันออกวิปัสสนา โอ๊ย มันสะเทือน มันสะเทือนมาก สะเทือนเพราะอะไร สะเทือนเพราะว่ามันจะถอดจะถอนสักกายทิฏฐิ อุปาทานที่ฝังอยู่ในหัวใจมันจะถอนออก คำว่าถอนออก จิตสงบมีความสุขมาก แต่จิตสงบแล้วแล้วถอดถอนด้วย จะมีความสุขแตกต่างกันไหม ความสุขมันแตกต่างกัน

แต่ถ้ามันยังถอดถอนไม่ได้ มันยังเป็นตทังคปหาน คือมันพิจารณาแล้วมันปล่อย มันปล่อยมันก็สะเทือนหัวใจมาก เพราะอะไร เพราะมันสะเทือนหัวใจ มันจะถอดมันจะถอน ถ้ามันถอดมันถอนถึงสักกายทิฏฐิ ถึงความเห็นผิด ถึงอวิชาออกไป พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนมันสมุจเฉทปหาน จากตทังคปหานเป็นสมุจเฉทปหาน มันก็ขาดหมด สังโยชน์ขาดหมด เวลาขาด กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ พอกายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ คูสติจิตที่มันเป็นอนาถาเร่ร้อน ประพฤติปฏิบัตินะ มันจะเร่ร้อนของมันตลอดไป พอมีสัมมาสมาธิมันมีหลักมีเกณฑ์ของมันขึ้นมา แต่เวลาวิปัสสนาไปจนมันขาด พอขาดไปเป็นโสดาบัน กายนี้ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย กายนี้ไม่ใช่ทุกข์ ทุกข์ไม่ใช่กาย กายกับจิตแยกออกโดยสังขาร โดยธรรมชาติของมัน ถ้าเป็นโสดาบันขึ้นมาแล้วอย่างนี้

ตั้งแต่นี้ไปมันไม่ใช่จิตอนาถาอีกแล้ว จากจิตอนาถาเป็นจิตตั้งมั่น จากจิตตั้งมั่น มันเป็นอกุปปชรรณ มันจะไม่เป็นอนาถา จิตตั้งมั่นมันเป็นสัมมาสมาธิ มันเสื่อมมันก็ยังมีหมุนเวียนไปในวัฏฏะ แต่ถ้าจิตนั้นมันมีอริยทรัพย์ในหัวใจของมันแล้ว มันมีหลักมีเกณฑ์ของมันแล้วนะ เพราะพระโศดบันพาดสู่กระแส จะไปสู่นิพพาน จะไปสู่การสิ้นกิเลส จะไปสู่การไม่เวียนว่ายตายเกิดไปในวัฏฏะ

คนที่เขื่อนอนาถาคือว่าไม่มีต้นไม่มีปลาย มันไม่มีหลักมีเกณฑ์ของมัน แต่จิตที่เป็นอนาถาคือจิตที่ไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์ ไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์ก็ยังคงอยู่ในกฎของอนิจจัง มันก็เป็นอนาถาอยู่ แต่ถ้าเป็นอกุปปชรรณแล้ว อกุปปชรรณ อฐานะที่จะหมุนไปตามวัฏฏะ สิ่งนี้เป็นอฐานะ มีหลักมีเกณฑ์ จิตนี้ไม่เป็นอนาถาแล้ว จิตนี้มีหลักมีเกณฑ์แล้ว จิตนี้เป็นอฐานะที่จะเป็นไปกับโลก ถ้าไม่เป็นไปกับโลกมันจะมีหลักมีเกณฑ์ของมัน

คูสิเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราอยากจะพ้นทุกข์ แม้แต่พอจิตมันปล่อยวางหมดกายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์แยกออกจากกัน มันปล่อยวางโดยการถอดถอนโดยสังจะความจริงจากจิตดวงนั้น ไม่ใช่โดยตำรา ตำราเป็นตำรา สาธุ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและวินัยนี้เป็นศาสดาของเรา แน่นอน แต่นั่นเป็นสมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราไม่ใช่บ้าหอบฟางเอามาหอบเป็นสมบัติของเรา

แต่ขณะที่เราทำขึ้นมา มันเป็นความจริงของเราขึ้นมา มันเป็นความจริงของเราขึ้นมา มันเป็นสมบัติของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะไม่หมุนไปในวัฏฏะ ใจดวงนั้นจะเกิดอีกแค่ ๗ ชาตีย่างมาก ใจดวงนั้นจะเกิดอีก ๗ ชาติเพราะอะไร เพราะสิ่งที่ปรารถนามาถึงพระโศดบันได้แค่นั้น แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติต่อไปละ ถ้ามันประพฤติปฏิบัติต่อไป แล้วทำความสงบให้มากขึ้น เพราะอะไร เพราะมันต้องใช้สติปัญญามากขึ้น

สติปัญญาที่มากขึ้นแล้วมันจะจับกิเลสที่ละเอียดมากขึ้น อย่างหยาบๆ เราได้ชำระสะสางออกไปหมดแล้ว แต่กิเลสอย่างละเอียดมันอยู่ในหัวใจ เราต้องใช้เครื่องมือที่ละเอียดขึ้นไป ใช้ความรอบคอบมากขึ้น พอรอบคอบมากขึ้นมันก็เข้าไปจับกาย เวทนา จิต ธรรมเหมือนกัน

กาย เวทนา จิต ธรรมจากเปลือกภายนอก กาย เวทนา จิต ธรรมจากเปลือกภายใน
 ภายนอก ภายใน ภายในกาย มันเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา เป็นชั้นเป็นตอนอย่างนั้นจริงๆ
 แต่ในภาคปริยัติเขาบอกว่า “มันเป็นโหวหาร กายก็คือกาย มันจะมีนอกมีในอะไรกัน”
 คนภาวนาไม่เป็นก็คือคนภาวนาไม่เป็นนะ ถ้าคนภาวนาเป็น คนภาวนากับคนภาวนาเขา
 พุดด้วยกัน อย่างเช่นเรามีเงิน เรามีแบงก์ร้อย เรามีแบงก์ห้าร้อย เรามีแบงก์พันนะ แบงก์
 ก็คือกระดาษเหมือนกัน แต่ถ้าเป็นโลหะ กระดาษก็คือกระดาษไง กระดาษใบหนึ่งก็มี
 ค่าเท่ากับกระดาษใบ

แต่ถ้าเป็นความจริงนะไม่ใช่ แบงก์ร้อย แบงก์ห้าร้อย แบงก์พันมันมีราคาต่างกัน
 นี้ก็เหมือนกัน ภายนอก ภายใน ภายในกายมันต่างกัน กระดาษเหมือนกัน แต่คุณค่ามัน
 แยกต่างกัน กายก็เหมือนกัน ภายนอก ภายใน ภายในกายแตกต่างกัน แยกต่างกันเพราะ
 อะไร แยกต่างกันเพราะว่าจิตมันละเอียดกว่า จิตมีกำลังมากกว่า จิตละเอียดกว่า ที่มีกำลัง
 มากกว่ามันออกไปรู้กาย มันพิจารณาของมันชำแล้วชำเล่า กายเป็นกาย จิตเป็นจิต มัน
 แยกออกไปโดยธรรมชาติของมัน

แล้วถ้ามันถอดถอนนะ มันถอดถอนซ้าๆ ซากๆ จนถึงที่สุดเพราะอะไร เพราะ
 การประพฤติปฏิบัติของเราเริ่มต้นมาเรดัมลुककुक्कलันมา มันอนาถา เวลาเราปฏิบัติมัน
 อนาถาจริงๆ นะ ถ้าไม่อนาถาแล้วทำไมเราปฏิบัติกันหัวทกกันขวิดเลย แล้วมีแต่ความ
 ทุกข์ยาก เหมือนคนอนาถา แต่ถึงจะอนาถาขนาดไหน เราก็เกิดมาเป็นมนุษย์ได้พบพุทธ
 ศาสนา อนาถาขนาดไหนมันก็มีโอกาสได้ประพฤติปฏิบัติ มันก็มีโอกาสมีธรรมขององค์
 สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีศาสดาเป็นที่พึ่งอาศัย เราก็มีการกระทำของเรา

ฉะนั้นพอไปทำของเรา จากจิตอนาถา พอมันอนาถาแล้วทำของมันขึ้นมาจนเป็น
 หลักเป็นเกณฑ์แล้ว เวลามันละเอียดขึ้นไปเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป สิ่งนี้มันเป็นการพิสูจน์
 ใจ พิสูจน์ว่า ถ้าทำไม่เป็น ถ้าภาวนาไม่เป็น มันจะดัมลुककुक्कलัน แต่ถ้าภาวนาเป็นแล้ว
 มันมีการฝึกงาน มันเป็นงานแล้ว การปฏิบัติขึ้นไปมันจะละเอียดลึกซึ้งขนาดไหน มันก็
 ต้องต่อสู้ แล้วประสบการณ์ที่พิจารณาแล้วดัมลुककुक्कलันมันจะเป็นประสบการณ์
 เพราะเราฝึกเราถึงดัมลुककुक्कलันไง เพราะมันถูกเราถึงชำระเราถึงฆ่ากิเลสได้ไง

ฉะนั้นในการปฏิบัติเราก็ต้องทดสอบ ถ้ามันละเอียดขนาดไหนก็ต้องต่อสู้กัน ต่อสู้กัน มันจะละเอียดกว่าเดิมมาก พอละเอียดกว่าเดิมมากใช้ปัญญาที่มากขึ้น พิจารณา ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ถ้าพิจารณาจิต มันเป็นขั้นๆ ขั้นอย่างกลาง ถ้า มันทำลายแล้วมันแยกออก ขั้นกับจิต กายกับใจแยกออกจากกัน พิจารณากายเวลามัน คืบสู่สภาพของมัน สูดิน น้ำ ลม ไฟ มันก็แยกออกจากกัน กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส มันชำระล้างหมด มันชำระล้างที่ไหน มันชำระล้างลงที่ใจ เพราะอะไร เพราะอุปาทาน มันฝังอยู่ที่ใจ พอมันถอดถอนอุปาทานออกจากที่ฝังที่ใจ มันว่างหมด มันปล่อยหมด โลกนี้ราบหมดเลย

สิ่งนี้มันเกิดมาจากไหน สิ่งนี้มันเป็นไปจากใคร มันก็เป็นไปจากจิตที่อนาถา ที่ว่า เป็นอนาถามันก็ล้มลุกคลุกคลานนะ เวลามันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา มันเป็นคนมนุษย์เหนือ มนุษย์ กิริยาแสดงออกก็เหมือนกัน เคนจกรมก็คือเคนจกรม คนเคนจกรม กับทุกๆ คนมันก็เหมือนกัน กิริยามันเหมือนกัน แต่หัวใจมันไม่เหมือนกัน ความเห็นจากภายใน แตกต่างมหาศาล แล้วความเห็นภายในรับรู้ได้ ฟังถึงความเข้าใจได้ เข้าใจว่าโลกเขาคิด อย่างไร ความเป็นไปอย่างไร สิ่งต่างๆ มันเกิดขึ้นมา

แล้วถ้ามันย้อนกลับเข้าไปในหัวใจ มันจะเป็นมหาสติมหาปัญญา ความที่เป็น สติปัญญา สติปัญญาการใคร่ครวญขึ้นมาชำระกิเลสเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป สติปัญญา มันมีความละเอียดมากขนาดไหน มันจับจิต จับกาย จับเวทนา จับธรรมขึ้นมาด้วย วิปัสสนาอย่างไร แล้วมันชำระออกไปหมดแล้ว แล้วเราคิดว่าเราจะใช้ปัญญาอย่างนี้เพื่อ ไปชำระกิเลสอีกนั้น ไม่ได้

มันจะต้องสร้างสติสร้างปัญญาที่ลึกซึ้งกว่า เพราะสร้างสติสร้างปัญญาที่ลึกซึ้ง กว่ามันจะรู้มันจะเห็น มันจะรู้มันจะเห็นความแตกต่างระหว่างสติกับมหาสติ ระหว่าง ปัญญากับมหาปัญญา สติปัญญานี้เราต่อสู้มาเราชำระกิเลสมา เรารู้เราเห็นของเรานะ แต่ พอเราจะไปจับความว่าง จับจิต จับสิ่งต่างๆ มันจับอะไรไม่ได้ มันว่างอยู่อย่างนั้น มันคิด ได้ พอมันคิดได้ พอมันว่างแล้วก็ไม่มีสิ่งใดแล้ว ก็คิดว่ากิเลสไม่มี

กิเลสมันละเอียดกว่าความคิดเรานะ ความคิดที่เราจะต่อสู้กับกิเลส ที่ว่ากิเลสไม่มี เพราะมันว่างหมด จับต้องสิ่งใดไม่ได้เลย จับต้องสิ่งใดไม่ได้เพราะกิเลส กิเลสมันเรื่อง

แสงอยู่ในจิตของเราไง จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่ขุ่นมัวด้วยกิเลส ในเมื่อเป็นจิตเดิมแท้ มันก็แท้ สว่างใสว มันไม่มีสิ่งใดเลย มันไม่มีสิ่งใดเลย จับต้องสิ่งใดๆ ไม่ได้เลย

ถ้าประพาศปฏิบัติขึ้นมา มีครูมีอาจารย์ ครูบาอาจารย์จะคอยแนะนำคอยบอก คอยแนะนำคอยบอกเพราะอะไร เพราะมันมีมรรค ๔ ผล ๔ ในเมื่อการประพาศปฏิบัติขึ้นมา มันแค่ถอดถอนอุปาทาน ถอดถอนกายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส มันถอดถอนกายกับจิตแยกออกโดยธรรมชาติของมัน แล้วจิตล้วนๆ ตัวจิตล้วนๆ กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส โลกนี้ราบหมด แล้วจิตล้วนๆ มันเป็นอย่างไร แล้วจะเอาอะไรไปจับมัน

แต่ถ้าเราทำสัมมาสมาธิ เราทำสติมากขึ้น สมาธิเราละเอียดขึ้น สัมมา มันเป็นมหาสติ มหาปัญญา ถ้ามหาสติมหาปัญญามันเข้าไปจับต้องสิ่งนี้ได้ เข้าไปจับต้องนะ เข้าไปจับต้องมันจะสั้นไหว เหมือนกับที่ว่าจิตสงบแล้วต้องออกใช้ปัญญา จิตสงบแล้วต้องออกวิปัสสนา ถ้าจิตสงบแล้วถ้ามันจับต้องไม่ได้ มันจะเอาอะไรวิปัสสนา

คุณสิ เราใช้ไฟฟ้ากัน เวลาเราจับไฟฟ้า ไฟฟ้ามันช็อตเรา มันกระตุกเราขนาดไหน ถ้าเราไม่จับไฟฟ้า ไฟฟ้าก็ไม่ช็อตเรา ถ้ามันมีไฟฟ้าในสาย แล้วเราไปจับต้องมันคุณเราทันทีเลยนะ มันกระตุกเราทันที นี่ก็เหมือนกัน พอจิตนี้มันจับกาย เวทนา จิต ธรรมของกายมาระไม่ได้ มันก็เหมือนกับไม่มีกระแสไฟ ไม่มีอะไรเลย จับอะไรไม่ได้เลย แต่ถ้ามันจับได้นะ มันกระตุกนะ พอมันกระตุกคือมันสั้นไหวหมดนะ

แต่ที่ว่าว่างๆ ว่างๆ โอ้โฮ ไม่มีสิ่งใดเลย จิตนี้ไม่มีอะไรเลย โอ๊ย ว่าง มีความสุขมาก พอมันจับได้นะ มันกระตุกทีเดียวหงายท้องเลยล่ะ เพราะอะไร เพราะพิจารณาไปสิ่งที่ว่างๆ สิ่งที่ว่าไม่มีสิ่งใดเลย มันเป็นกายมาระ กามโอะมะ ที่ว่าอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะเพราะอะไร เพราะจิตมีกามฉันทะ ความพอใจในตัวมันเอง ความพอใจในตัวมันเอง มันเป็นกามฉันทะ พอมันมีความพอใจในตัวมันเองแล้ว มันก็มีความพอใจในสิ่งต่างๆ จากภายนอก

คุณสิว่ารักคนนั้น รักคนนี้ มันรักตัวเองทั้งนั้นล่ะ เพราะตัวเองมีความปรารถนา ถ้าไม่มีตัวเราจะมิอะไร โลกนี้มีเพราะมีเรา ถ้าไม่มีตัวจิต ไม่มีตัวกาม มันจะเกิดกายมาระได้อย่างไร กายมาระคือโอะมะไง เพราะกายมาระมันถึงมีกามภพไง คุณเทวดา อินทร์

พรหมลึ เป็นโศคาบัน เป็นสภิกาทาเวลาตายไปแล้วไปเกิดเป็นอะไร ไปเกิดเป็นเทวดา อริยเจ้า ถ้าเป็นคนทำบุญกุศลไปเกิดเป็นเทวดา ก็เป็นเทวดาปุถุชน

ถ้าพูดถึงพิจารณามาขนาดนี้ ปล่อยมาขนาดนี้ เวลาจิตที่ไม่อนาถา จิตที่มันมี อกุปปธรรม จิตนี้มันยังเกิดยังตายอยู่ในวัฏฏะ เพราะมันยังเกิดมันยังตาย แต่มันไม่ อนาถาเพราะอะไร เพราะมันมีต้นมีปลาย แต่ถ้าอนาถามันไม่มีต้นไม่มีปลายเลย มันจะ เวียนตายเวียนเกิดโดยวัฏฏะ ไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์เลย แต่เป็นสภิกาทาแล้วอย่างมากที่สุดก็อีก ๓ชาติ ถ้าอีก ๓ชาติถ้ามันจะไปเกิด ก็ไปเกิดบนเทวดา

แต่ถ้ามันจับของมันได้ เพราะมันเป็นกามราคะมันเกิดกามภพ เพราะตัวจิตมันยัง เกิดบนกามภพ บนกามภพเพราะมันมีกามฉันทะ แต่กามฉันทะพอมันจับได้ จับมันได้ มันจะถอดถอนได้ด้วยวิธีใด มันจะถอดถอนด้วยมรรคญาณ สิ่งที่เป็นมรรคญาณมัน พิจารณาภายในนอสุภะ ถ้าพิจารณาจิตมันเป็นกามฉันทะ กามฉันทะที่พิจารณาตัวมันเอง นั้นล่ะ พิจารณาส่งที่มันสว่างไสว สิ่งของมันไม่มีสิ่งใดในหัวใจนั้นล่ะ

เพราะความพอใจในตัวมันเอง มันถึงมีสถานที่ มันถึงมีภพ มันมีสถานที่ออกหา เขื่อ แต่ถ้ามันออกหาเขื่อ เป็นกามราคะเลย แต่ถ้ามันอยู่ในตัวของมันเองมันเป็นกาม ฉันทะ ถ้ามันมีเขื่อมันก็คิดในตัวของมัน มันทำลายตัวมันเอง มันเศร้าหมอง ผ่องใส อยู่ในตัวของมันเอง มันกระทบกระเทือนในตัวมันเองอยู่ตลอดเวลา

มันถึงเป็นมหาสติมหาปัญญาเพราะอะไร เพราะมันรวดเร็วมาก เพราะมันมีมหา สติมหาปัญญาเข้าไปต่อสู่มัน มันใช้วิปัสสนาญาณ ชำระกัน แก้ไขกัน มีการเปลี่ยนแปลง กัน มันจะต่อสู้ เดี่ยวกิเลสชนะ เดี่ยวธรรมชนะ คำว่าชนะหมายถึงว่า มันมีกำลังมากกว่า มันทำให้จิตนี้เคลื่อนตาม พอเคลื่อนตามถ้าเป็นกิเลสชนะนะ อู้สู มันเป็นธรรมะ อู้สู มันเป็น ธรรมะ มันปล่อยวาง มันเคลื่อนตามไปนะ พอมีสติขึ้นมา อ้าว ปล่อยวางอะไร มันใช้กำลัง เราไปหมดแล้ว

แต่ถ้าเวลามันเป็นธรรมนะ พอมันเป็นธรรมขึ้นมา พอมีสติมีปัญญาขึ้นมา มัน แยกแยะ จับมันนั้นล่ะ จับความรู้สึกจับความนึกคิดนี้มาแยกแยะ ถ้าเป็นนอสุภะมันก็ ปล่อยครั้งเข้า เร็วเข้า ชำนาญมากขึ้น พอมันชำนาญมากขึ้นมันพิจารณาแล้วมันปล่อยนะ ชำนาญมากขึ้น รวดเร็วขึ้น ใกล้เคียงขึ้น ระยะการความคิดสั้นขึ้น เร็วขึ้น จนละเอียดลึกซึ้ง

ขึ้น จนสติปัญญามันมีกำลังมากขึ้น จนกลืนเข้าสู่ตัวเองเพราะมันหดสั้นเข้ามาถึงตัวใจ
ตัวกามันนะ

กามันนะคือความรู้สึกของจิต คือตัวตนของจิต ตัวตนนั้นนะเพราะกามันนะ
ความพอใจในตัวเอง พอเข้ามาถึงตัวเองทำลายตัวเองครั้น ครั้นเลยนะ ทำลายตัวเอง
ทำลายกามภพ ถ้าทำลายกามภพ จากจิตที่อนาถา มันทำลายกามภพ จากเทวดาลงมาเกิด
ไม่ได้อีกแล้ว เป็นอริยทรัพย์ ทรัพย์ภายใน ทรัพย์ของจิตดวงนั้น ถ้าตายตอนนี้ไปเกิดบน
พรหมอย่างเดียว พระอนาคา ๕ ชั้น แล้วจะสุกไปข้างหน้า จะเป็นสิ้นกิเลสไป

ถ้าพิจารณาต่อไป ซ้ำไป เพราะจิตเป็นอนาถาใช่ไหม เพราะเรามีศรัทธาความเชื่อ
ใช่ไหม เพราะเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจนมีหลักมีเกณฑ์ แล้วเราปฏิบัติวิปัสสนาญาณ
จนเป็นโสดาบัน เป็นสกิทาคา เป็นอนาคาขึ้นมา ถ้ามีสติปัญญาขึ้นมามันจะพัฒนาตัวมัน
เอง มันจะวิปัสสนาตัวมันเอง มันจะปล่อยวาง ปล่อยวาง อนาคา ๕ ชั้นมันจะละเอียดเข้า
ไป ละเอียดเข้าไปจนถึงที่สุด มันเป็นจิตเดิมแท้

จิตเดิมแท้มันผ่องใส จิตเดิมแท้มันหมองไปด้วยอุปกิเลส จากที่ว่าอนาถา จิตเดิม
แท้มันไปเกิดบนพรหม เกิดบนพรหมมันก็ต้องไปเสวยภพชาติอยู่ แล้วมันจะสุกไป
ข้างหน้า แต่ถ้าใช้วิปัสสนาเข้าไปถึงจับมัน วิปัสสนาใจ อรหัตตมรรค สิ่งนี้มันจะจับตัว
จิตได้ ถ้าจับตัวจิตได้ ที่เขาบอกว่าจิตนี้เป็นดวง จิตนี้ร้อยแปดร้อยเก้า ร้อยแสนดวงนั้นชี้
ไม้ทั้งนั้นล่ะ

ฉะนั้นที่ว่า อวิชา ปัจจยา สังขารา สังขารา ปัจจยา อิทัปปัจจยตา ต่างๆ สิ่ง
ต่อเนื่องกับจิต สิ่งนี้มันเป็นอย่างไร มันรู้เห็นอย่างไรมันถึงเป็นการต่อเนื่อง มันเป็น
สันตติ เป็นสันตติอย่างไร มันมีของมันอย่างไร มันไปเกิดบนพรหมอย่างไร แล้วมันจะ
สุกไปอย่างไร แล้วมันจะสิ้นกิเลสไปได้ได้อย่างไร ถ้าจิตมันมีสติอัตโนมัติเข้าไปจับของ
มัน อรหัตตมรรค ไม่ใช่มหาสติ ไม่ใช่มหาปัญญา มันเป็นปัญญาญาณเข้าไปจับต้อง แล้ว
วิปัสสนาของมัน ใคร่ครวญของมันไป

ความละเอียดลึกซึ้งในธรรมะนะ ในสังขารม มันมีแต่ความลึกซึ้งแล้วมันเข้าไป
จากที่ว่ามันทำลายตัวจิต ทำลายตัวภพเป็นอนาถา เพราะมันเป็นการทำลายกามภพ แต่

กามภพถึงที่สุดแล้วมันทำลายกามฉันทะออกไปทั้งหมดแล้ว มันเหลือจิตผ่องใส ไม่มีสิ่งใดเลย ไม่มีสิ่งใดเป็นคำพูดไม่ได้เลยเพราะอะไร

อิทัปปัจจยตา เพราะมีสิ่งนี้ ถึงมีสิ่งนี้ ปัจจยการเพราะมันเกี่ยวเนื่องกัน มันเป็นต่อของจิต มันเป็นต่อ มันเป็นสิ่งหนึ่ง เป็นหนึ่งเดียว มันไม่มีการเป็นกองเป็นชั้นที่แยกแยะขึ้นมา พอเป็นปัญญาขึ้นไป เป็นปัญญาที่ละเอียดลึกซึ้งเข้าไป เข้าไปถึงตัวของมันได้ พอจับต้องตัวของมันได้ จับต้องแล้วมันก็สั้นไหว โอ้โฮ เหมือนมันซ็อก มันเป็นเรื่องที่ซ็อก เป็นเรื่องที่มันไม่น่าจะเป็นไปได้เลย แต่สิ่งนี้มันเป็นไปแล้ว มันเป็นไป พอจับสิ่งนี้ได้แล้วมันใคร่ครวญของมันนะ ใคร่ครวญของมันโดยปัญญาญาณ จะใช้ปัญญาอย่างหยาบไม่ได้ มันจะลึกซึ้งเข้าไป ถึงที่สุดมันจะไปทำลายของมัน ทำลาย ที่ว่าอิทัปปัจจยตา สิ่งนั้นมีสิ่งนี้ถึงมี ไอนั้นมันเป็นพุทธวิสัย มันเป็นปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เราเข้าไปเห็นที่ความละเอียดอ่อนลึกซึ้งเข้าไป แล้วทำลายถึงตัวจิตตัวนี้ ทำลายทั้งหมด

จากจิตที่อนาถา มันอนาถาเพราะอะไร อนาถาเพราะมันมีภวาสวะ มันมีภพมันมีของมัน มันถึงเป็นอนาถา เพราะมันเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปเพราะมันมีกำลังขับของมัน แต่พอเราทำลายจิตเดิมแท้ผ่องใส จิตเดิมแท้โดนทำลายทั้งหมดเลย อะไรเป็นอนาถา มันพ้นไปจากวิภวัญชะ มันเป็นวิมุตติ มันเป็นสังขารมัน เป็นความจริงของมัน มันพ้นจากกิเลสทั้งหมดของมัน

นี่ถึงเป็นจิตที่พ้นจากจิตที่เป็นอนาถา จิตที่มีคุณธรรมในหัวใจ นี่คือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่แสดงไว้เป็นธรรมและวินัยของเรา แล้วเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเป็นสมบัติของใจดวงนั้น เป็นสมบัติของใจผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ มันเป็นสมบัติของใจ เป็นสันตสิทธินิโกล มันเป็นปัจเจกธรรม มันเป็นสัจจะความจริง มันไม่ใช่บ้ำหอบฟาง มันเป็นความจริงของใจดวงนั้น ประพฤติปฏิบัติจนถึงที่สุด นี่คือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เอวัง